

De Brasilsche
B R E E D E - B Y L ;

O F T E

T'SAMEN-SPRAEK,
Tuffchen Kees Jansz. Schott, ko-
mende uyt Brasil, en Jan Maet,
Koopmans - knecht . hebbende
voor defen ook in Brasil geweest,

O V E R

Den verloop in Brasil.

In 't Jaer onses Heeren, 1647.

T'S A M E N - S P R A E C K,

Tuffchen Kees Janz. Schott, komende uyt
 Brasili, en Jan Maet, loopmans-knecht, heb-
 bende hoor desey oock in Brasili geweest,

O ver den verloop in Brasili.

Jan Maet.

Wel Keesje! hoe! kennen wy mekaer niet meer? van
 waer is de reyse?

Kees. Uyt Brasili; maer waer hebje my ekent?

Jan. Is 't u bergeten waer jz die vier pijpen Made-
 re wijn brochtet / die wy van de Compagnie gekocht hadden/ daer
 van d' eene soo veel swicken tusschen de dungen hadde?

Kees. Agit dat's waer Jan maet/ ben jz dat? nu weet ich eerst/
 waer ich u te hups brengen sal: maer ey liebe/ hijck ereys/ dat ou-
 bollige fantsoen van kleeding/ en die Hoepstocken kach-pot/ die op
 u bol staet/ maechen heel een ander man van u/ dat ich u secker teit
 eersten niet en kende.

Jan. Wel Kees/ wat nieuws uyt Brasili? ey liebe/ segt ons doch
 orecht/ hoe het daer al gaet: 't is my becans eben eens/ of ich pe-
 mant uyt Brasili/ of eene van mijn maegschap sie / om die oude
 kueren wil.

Kees. 't Is Jan maet / of het 't selbe landt niet en waer / soo
 doots isset daer nu / jz soud eer een koe aen Sergippe del Rey op-
 vangen / als een man op straet aentreffen daer men mede te doen
 heeft: men gaet nu met sulcke reijen niet meer soo wandelen op het
 pleyn / daer is nu sulcken loop oock niet meer na het hooft / noch
 sulcken dzang by het supcker-packhups / ofte gewoel omtrent de
 waag niet / alster in u tijdt noch was / daer is niet meer te doen
 maetje / 't isser al ebaegt daer/ de Bree Bijl isser achter heer eweest/
 die heeftet Brasili-hout te broeg in booz-raet af ekapt: nu hebben
 inimmers de maets wat rust; 't quammer al by op aen/ in dat heete
 landt soo den heelen dach dooz in de karre te gaen.

Jan. Dat mocht ich wel denken met dese rebolste; maer seg my
 eens/ isset mer de regeeringe noch soo/ als doe icker noch was?

Kees. Daer zijn al wederom andere nieuwe Hooge Raden aen-
 gekomen; Ich breefe/ gelijck de eerste/ van Kreullen en Gpselin/ by
 de tweede regeeringe / met respect niet mochten gedacht worden

sonder offensus; dat dese tweede Ho: Raden/ Hamel en Bullestraten/ voortaan eben soo lief gemeldet sullen worden. Van Keullen en Gyselun hadden / na de fantasie van Hamel en Bullestraten/ al te veel t'huys geseten/ de pack-huysen noyt gebistteert/ niet/ of wep- nig gerepareert/ de logementen laten verballen/ geene nieuwe/ pu- blycque/ groote / magnificque gebouwen met Compag: kosten/ daer haer aen gedacht mochte worden/ opgetinnert / dat werck was by haer verkeken / dat was dadelijck met een ooge gemerckt/ doen sy de oude Corps de garde, op het Kock/ deden afbrecken/ ende verscheyden andere bochten om verre woerpen/ die in korte ja- ren weder met een ander luster booz den dach quamen kicken/ als men noch sien kan upt de reeckeningen/en tegenwoordige noch staende ten deele/ als sock die alreede weder-afgewozene massive gebouwen. d'Uptstaende schulden waren doen ter tijdt al te veel/ neffens hondert andere calengien van versupn/ dat die Ho: Raden doen al te laste gelept wierdt / u soo wel bekend/ als my! Maer wil ick eens wat seggen Jan maetje / Ick hoorze nu/ datter by een ander roep booz dese Hooge Raden in de pis leyt; Men derf wel openlijck seggen/dat dese tweede Heeren/ Hamel en Bullestraten/ daerom de pack-huysen soo veel gefrequeenteert hebben/ om haer eygen profijt daer mede te doen. Dat Bullestratens zoon/ den 27 May 1642, aen de Compag: in 't olp magazijn 126 vaten lebe- rende/ 1500 guldens in die maent/upt Compag: cassa/daer by ge- woenen heeft/ alsoo sijn Vader hem d'olpe in booz-raet hadde doen op-kooppen van particulieren/ soo dat eenige vaten niet eens in sijn pack-huys quamen / en wiert in de boecken van de Compag: den naent van Verdion en Compagnie / dat Joos Bullestraten was/ alken gestelt / om na-spraek in 't Vaderlandt te mijden. Soc speelde men boozt met allerley andere waaren / met 't linnen van d'iverseye/en dat men niet doyst in Brasil doen/ dat sond men ober- na Angola. Een van de klercquen / daer ick by mede was/ septe my dat men niet ten lande in te trecken/ gelijck dat die Heeren veel plaechten te doen/ ondere schijn van schulden booz de Compag: haer eygen achterstat/ by d'een en d'ander / in-boozderde/ en dat al op reys-kosten upt Compag: cassa. Hamel/in Daraba hadde soo/ om de lieden te blint-hoeken / eerst Compag: merck op een onge- hoorde preferencie / quansuys booz de Compag: laten stellen op de Supker-kisten / en als die dan geleverd waren/Compag: merck: booz schabben / ende een dubbelde Ha in de plaetse/booz sijne ey- gen profijt schulden/doen stellen. Ick wilde wel/ dat dat geloogen was/ of ten minsten soo huypbaer niet was/ want ick hebbe menig- gen stupber van haer gehad/ als ick al te met aen de Barrette dat gesloocken goet bzacht/in supker-kisten/en deooge vaten/daer den gemeen-

gemeenen Jan Hagel/ jae de Fiscael selfs/ ende de Waterfchoubt niet eens om dochten/ dat ontving Gerrit Coznelijz. die by het fupcher- pachthuys plach te woonen/ die sp den pas van de Barette tot sulcken inlicht in pacht hadden gedaen: want dien armen bloet was anders al te hout/ dat hy dat op syn eygen bedryf niet soude hebben derren aenbanger; maer sp bedriegen hem seker al te seer/ datse hem de Pegers/ die hy daer hadde/ en by dese rebolte hent ontnomen zijn/ in haren dienst/ nu noch van hem derren voorzederen: ja ja lachter om/ doch als ick 't oock al ober denck/wat gaeter niet om in de werelt/ de Compagnie konde dat niet langer tegenhouden.

Jan. Wel kees/ soude ick niet lachen? my schiet daer in/darje eens sulcken fatsoenlijcken cargasoen in 't eerste daer mede brocht.

Kees. Weenje dat van de Schaetsen en Hoef-psers/ of dat van 't Blas?

Jan. Ja/ dat van 't Blas was my al vergeten: wat retour brochtje daer voor te rug?

Kees. Ey wat scheeren wy mekaer? wie pocken sond hier denck? dattet in Brasil niet broos/ of dat men daer geen paerde besloeg/ en dat daer de wijben niet spinnen wilden. Ick was doe noch een open-baer: maer naderhant heeft my evenwel nie mandt met sulcken cargasoen konnen af-krijgen. Doe ick het Blas aen landt bracht/ smecten my de wijben niet zant en dreck/ dat ick my achter moer van de kalisen/ om de Stackerten/ tot den midden door het water bergen moest/ en brocht noch dat cargasoen weder te rugge/ daer icket sijnen eygen meester/ knozrende/ weer leverde/ die my haer/ dat ick sit- stuygen/ en alsoo sijn eer op-houden wilde/ en betaelde my niet te min mijn provisie.

Jan. Doe quantje noch soo qualijck niet toe; maer ick geloobe niet/ dat de Ho: Staden hier komende/ met haer knozren/hare saetken fallen af- haetsen/want hier gaet een leelijcke praet van haer.

Kees. Ja Jan maet/ men sey'er ginder oock niet veel goets van 't Hoost is my noch soo dupsich van de Zee/dat ick op al haer haterpen soo noch niet kan konen: wat seyt men hier doch al der van/ soo sal my licht in-schieten/ of het/ niet 't geen men gins sept/ ober een hoorn:want sp hebben al in booz-raet Pieter Verhagen/ Raedt van Finantie/ ober secker brief/ die hy aen de regentiene geschreven hadde/ booz gehad/ en hem met dreygementen afgedroogen een bekentenisse tegen de waerhepdt/ dat hy tot sulck schrijben van Abraham de Vries en den Rentmeester van Sijn Excellentie, Iohannes Grevino, was opgeroopt; maer dat hy op de Hooge Staden/ insonderheyt Bullestraten niet en wiste te seggen/ als alles goeops. Evenwel heeft hy de selve lieden al in Brasil by

den Pensionaris / Lemaire, ontschuldigt/ seggende ; dat de Wich Graet van Justitie / en Balthasar van de Voorde, oock van 't selve Collegie / met de Heer Bullestraten, Hooge Raedt/hem daer toe gedwongen/ en het formulier van die verklaringe/ dooz Gif bert de Wich, hem booz-geschreven hadden.

Jan. Eben 't selve Jan maer/ dat sy daer verhaelt/ heeft de selve Pieter Verhagen, op den 12 Julij 1646. met eede/ booz de Maer Graet van Amsterdam, betupgt. Wat schelm-stuck is dat/ ja men kan upt sulcke en diergelycke seften sien het onderschept / tusschen de regeeringe van dese rabbaulwen / en die der in tijden van Graet Maurits was / doen sy sulcke procedurzen niet eens souden hebben aengevangen/maer het heck was nu van den dam.

Kees. t Sebert dat die Heer daer van daen is geweest / is geen ding wel gegaen. De Politie is verballen, de Finantie in 't werck gebzacht ; den Handel te niette geraecht/ en alles ober hoop gesmeten/ en tot disordze gebzacht ; soo veel vermacht t ontsach van sulcken nuchteren en verstandigen Opper-hooft / die nergens anders om/ als dat sy sommige te diep in de haert keech / in den hael is gekomen : want haer/alle sijne attentaten en boozflagen/ suspect waren/ en sochten daerom de selve by peder een te contravolleeren ; want wat hadde men al te doen / en hoe besich is men geweest, ja hoe Brusco heeft men tegens sijn adbps gegaen/ in 't affetten van de penningen ; wat redenen heeft men niet al weten by te brengen/ om hare sustinue dooz te dzyben/ waer van nu de erbarenhept leert/ dat de Graef doenmaels in desen beerder en naeuwer gesien heeft alle dese onheplen/daer upt gespraoten/ als die wzevelige dooz dzybers/ dat dooz het affetten van de penningen/ 't gelt upt Brasilsoude geboert worden / dat men daer nu alreede gewoon was / daer men daer de negocie mede dzeef/ en de soldaten mede konde contenteeren. Oock des Compag: uptstaende schulden noch eenigsins mede in-krigen/ en dat men/ by gebzeck van de selve/ soo veel onlusten soude moeten uptstaen/ en de Compag: sulcken merckelijcken schade toevoegen / dat men met waerhepdt seggen mach ; dat het affetten van de gelden / Brasil den eersten en notabelsten krach gegeven heeft : Maer dit isser van de Bewindhebben hebben nu geen verlies op de gelden / die sy vzeefden/ indien het soo gebleven ware/ te hoog te sullen ontfangen ; daer van komttet/ dat men nu segt / Brasil haddet al wech / eer Graef Maurits van daer ging. 't Welck waer is ; want d' ordze/ om 't gelt af te setten/ gelyck oock om de soldaten/ tot achtien Compagnien/ te reduceeren/ ende diergelycke abuspsen meer / waren al booz Graef Maurits vertreck ingeboert/ tegens 't adhys van den booz-gemelden Graef, van Sijn Hoogheydt, ja van Staten Generael selfs.

Wat

Wat dunkt u daer af/ Jan maet/na de Portuguesen/door man-
guement van gelt / hare schulden niet konden afdoen / ende men
haer ebenwel prste tot betalinge/dat sy vooz hare Supcheren niet
konden in de beurs krijgen ; hebbende de gelegentheit waer geno-
men/die sy/ by 't vertreck van Sijn Excellentie, konden tot dese re-
volten/ gelden nu des Compag: Supcheren / diese noch heeft/ niet
by wat meer/ als vooz desen/ doe op de supcheren verlies was. En
wat de reductie op achtiën Compagnien aengaet/wilde Godt/dat
Hoogstraten Compag: al mede was afgedanckt ; wie weet of wy
de Cabo S. Augustinso niet noch en hadden.

Jan. Ja Heesse/beel Bewindhebberen sien meer op haer parti-
culier/als op 't gemeene beste van de Participanten : 't welck upt
beler actien kan betwesen worden/de vrome niet te na gesproken.

Kees. Hou stierman hou/ verspejt niet te verre ; Gy mochtet u
hier verpraten / stipt in d'aerd/ en ruyckt in wat lant sy bent; men
mocht u proces van injurie mobeeren / gelijk of sy alle Bewind-
hebberen toucheerden / dan sat yder vooz/ sy souden upite groote
cassa tegens u pleypen / u beursje/ maet/ mach daer niet tegen op.
Dan moestje een deel Bewindhebberen weer eerlijck maken. Laet
dat lieber anderen doen/ten past u soo niet.

Jan. Ja/Bewindhebberen meugen immers geen processen voe-
ren/sonder consent van de Hoost-Participanten. Siet het twaelf-
de articul van de ampliatio van haer oetrop/eens na. Sy spreek-
de sy al vooz my in 't Vaderlandt waert geweest/ en soo vele proces-
duppen van Bewindhebberen / tegens hare oedre haddet sien be-
pleypen.

Kees. Ick ben wel / tfinder u l. vertreck/ in 't Vaderlandt niet
gewest ; maer ick plach tot Six Sincque in den hoeck/beel te ko-
men/daer wierden soo wel de secrete/als dagelijckche notulen/vooz
d'Heer Codde, getopieert / 't geen ons daer upt al te met wierdt
vooz-gelesen / was goet duysch. Jemp ! ick was by na eens
mette neus in een minne-bloem gevallen / doe Sijn Excellentie de
notulen daer liet van daen halen/doe wy allegaer te vensser achter
upt sprongen : Ick sach daer oock eens in de selve Herberge een
briez van den negentiende / aen Schout en Schepenen / van Ser-
gippe del Rey. Heer Jan maet / hoe greenen wy doe tegen mal-
haer/die was wel degelijck ondertepkent by de vergaderinge / Self
vande Gecommitteerde uyt de Staten Generael. Soo wijt hadde een trou-
loofen Moulin de vergaderinge geabuseert : want aen Sergippe
woonde doe noch mensch/ noch menschs gelijk/ anders als dat de
onse daer een Fort gemaect hadden / en daerse een Compagnie
soldaten hadden liggen; Soos dat daer niemant was/ als de mari-
bundas, de oncas, formigas en musquitas, en sulcke maets.

Jan. O liebe Keesje maet / hoe wepulsch weteje waer hilt den draet vast is. Dese Moulin, die booz Barquejaert der generael gekuypt is/tegen 300 guldens per maent, hadde hier met eenige Bewinthebberen een contract ingegacit / dat hy van eenige Silbermijnen / die hy seyde aen Sergippe te zijn/een proeffien en 't generael aen haer soude ober-stuyzen/ dan souden sy booz haer partijliet dat landt van de Compagnie kooopen/ende soo met malhandieren 't selve beparten/ dies souden sy hem booz eerst tot sulcken officie helpen : maer de saecke moest secreet blijven.

Kees. Jae doe hy in Brasil quam, en met de Heer Moorthamer na Sergippe was geweest/ en besien watter te doen was ; siende dat noch booz de Compagnie/ noch booz sijne contractanten/ yet te doen was/ hadde hy gaerne de Cassa van de Compagnie sijn faulte op het ooz gebzucht / als hy booz gaf/ datter noch wel yet te doen was; maer gaf tot den aenleg sulchen rijcken memozie van behoeften ober/ van soo veel negros/ Brazilianen/ Ossen/en dat daer meer toebehoort / dat een wel-geseten bozger gaerne daerom alleen wye het Vaderlandt soude opgezoochen hebben : 't welch hy selfs bekende/dat de Cassa van de Compagnie niet dragen konde : maer als Sijn Excellentie, en de Raden sijn sielterje merckende/ hem seyden / 't geen de Compagnie met haer casse niet konde doen/ dat men daer het credijt aen spendeeren soude/hy moeste slechts het profijt verseeckeren / doe hiel hy booz de mande/ en gaf van sich een handtschryft / dat hy bebonden hadde / dat daer niet te doen was ; Boozders gebraegt van eenige bekende/hoe hy van sijnen boozslag nu in 't Vaderlandt soude verantwoozden / seyde hy doe al/ich sal die my te reeden stessen sullen / sulchen contract booz de neuse leggen dat sy God dancken sulley/mijner slechts met goet factsen ontflagen te mogen worden.

Jan. Daer waren immers eenige Portuguesen / die de Compagnie/ booz dat landt / twee tonnen gouts gepresenteert hadden/ en hare missiben daer ober aen de 19 obergesonden.

Kees. Godt weet waer de missibe van daen gekomen is. Belchior Alvres, die daer mede onder geweest soude zijn/ kon noch lesen noch schryven : Amador da ranjo, en andere/ die 't oock souden hebben onderteyckent / als haer de copie wiert boozgelesen / ontkennden niet alleen alles wat op haer naem gepasseert was ; maer seyden oock vord-upt/ dat sy sulx noch nu/ noch noyt van sinne waren geberest te doen : Sijn Excellentie hadde met de Raden dat lant begeben / om te cultiveeren booz de Nederlanders. maer dese Bewinthebberen meenden dat sy het selve beter van doen hadden/ alser sulchen betjen aen vast was. Ulpherdi, Raet van Justitie/ noch jongman zijnde/hadde wyf noch kindt te besorgen/ die konde het wel minder af-sien.

Jan.

Jan. Als Moulijn weder in 't Vaderlandt quam / seyde die siel noch / dat men hem upt des Compagnies cassa geen assistentie hadde wiken doen/anders soude hy noch pet groots hebben uptgerecht;hy loochende de Extracten upt de notulen/die d' Heer Moort-hamer ter vergaderinge voortbracht ; maer van sijner dienaren/ een overtuyptg zijnde / liet hy de saecke boort sacken / die by Com-missarissen wiert afgedaen. Doch tusschen hem / en sijne contra-henten/ racchte de saecke by goe-manschap soo veer/dat het rupntje van de stal moeste ; ende wierdt 't selve oock sonder bloedtstorten/ gestift.

Kees. Of hy die 300 guldens ter maendt cock heeft gehregen ?

Jan. Ja / dooz toedoen van die secrete contrahenten wierdt hy noch civilyck bedanckt/en de Graef hadde weer de lever gegeten.

Kees. De Participanten sitten die stil hier toe ? konnen die niet voelen dat dit de Compagnie smert ? waer is die siel noch ver-baren ?

Jan. Hy heeft sich / booz d'aenkomst van de Graef ; wech ge-maerckt/want hy sach wel/dat het honden wilde/ en is na den Hest gegaen / daer hem des Graeden naem oock te veel gespelt worden-de / na dat hy een deel werf-gelder ontfangen hadde/ is hy met de selve booz schelm/herrader/en dief/wech gelooopen.

Kees. Wat mogen Bewindhebberen sich doch altijd met sul-ken volck aen-leggen/welcke men niet eens te deege weet / waerse van daen komen ; Ich geef onse Hooge Raedt niet al ongelijck/datse haer mede by tnde segenen/eer het te laet wozt.

Jan. Ja Weesse maet/wy praten slechts wat. Gelijck soecht sich/gelijck blind sich. Wy kennen mede wel Bewindhebberen/die van het bzaerspit tot op het kuffen gersaekt zijn / daer men oock niet weet/waer men den man te hups brengen sal.

Kees. De cultivarie van Sergippe / na ordze van Staten Ge-nerael /dooz Sijn Excellentie, en de Hooge Raden/doenmaels be-hertiget/ is niettemin dooz desen vacquejaerder Generael vernie-tigt;daer ober sich de Portuguesen self niet genoeg hebben konnen verwonderen : gelijck oock van andere dier getijche abusen meer/wat dunct u van dit staeltje ?

Jan. Ich hebbe dat vertrouwen / dat alle natien wel weten te letten op haer profijt/en hare schade te verhoeden;maer ick sie niet/dat Bewindhebberen het daer op aen gelegte hebben / of noch op aen leggen. Sp hebben wel een vloot na Chili uptgerust / maer niet wat belepdt ? 't Abdys van hare Hog Mog: ende van Sijn Hoogheydt, hooglof: men. om twaelf Scheepen/ en drie Jach-ten/ derwaerts te stuyzen/ soo men pet vuchtbaerlijck daer dachtte te verrichten / konde eenet Bouwer haest om ver slooten / want

wat passen die maets op de erbarenheyt van Sijn Hoogheydt, ja van Staten Generael selfs. Het landt / daer sy sich Soubereynen van gemaect hebben / is by wat grooter / als alle dese Provintien; en aisser resolucien te trecken zijn/ is niet haer gelt/ daer mede men resolueeren moet; wie heeft hier/ in een by landt/ over ander leden goedt te disponeeren? niettemin meen ich/ dat die tocht/ qualijck aengelecht / de Compagnie soo smert/ dat sy niet licht yet weer op die actie sal attentereen.

Kees. Moeten Bewindhebberden dan van sulcke opiniater sche abusen aen de Generaliteyt geene verantwoordinge doen?

Jan. Ja wat kunnen Bewindhebberden / keesse maet/ niet verantwoorden? Sy wisten boozsleegs wel / datse haer moer niet al weer te hups komen souden / die na Chily voeren/ ende als Speck naderhandt haer Ho: Mo: abusibelijck insozmeerde / om te ontgaen t' verwijt van de boozgeroerde opiniaterheyt / in 't assenden van de vloot na Chily / dat beyde de overledene Generalen: haer debito niet gen zeg gedaen / en d' eene Baldibia qualijck verlaten hadde/ daer Baldibia genoeg wpt noot verlaten is/ by handtreckeninge van alle officieren. by gebreck van vishes / volck en Scheepen: doe moesten de overledene desen dreck van Bewindhebberden noch wptzagen / hoewel sy hare tractamenten moesten betalen: Wie weet/ wat die tocht al gekost heeft/ ja wie weet hoe veel schade de Participanten lijden / dat de meestedeel van Bewindhebberden / tegen eer en eedt / ja tegen de Compagnie selfs/ booz haer particulier / soo negotieren/ daer van sck al een groot register hebbe gesien. Dat sy rederis in Scheepen zijn/ die sy dan in dienst van de Compagnie huppen; d' officieren zijn hare bloet vrieden; men sendt de scheepen af buyten saisoen/ en dan moet de Compagnie soo veel leg-dagen goet doen: Compagnies scheepen sendt men wpt met gebreck van alles/ in Brasil komende/ moet men die van alles versien/ dat men booz de Compagnie verhindert heeft te senden / en van hare Factoirs aldaer in 't particulier/ ten diensten/ koopen moet/ die tot sulcken intent van alles versien zijn/ tot bepnstern/ groote anckers / touwen in clups/ na den eysch/ als die in de generale bzieben verfocht waren/ datse daer niemant anders / als de Compagnie selfs/ meest van nooden heeft. Dat zijn lootjes.

Kees. Dat magt de Bewindhebberden dapper in de fock! en als andere maets yet nae Brasil / of elders wilden stieren / men houdt de goederen soo lange in de pack-hupsen/ datse bedorven zijn/ en als daer ober/ gelijk somtijcs ober de quade stuwagie/ wanneer dzooge waaren onder natte gelegen / en bedorven zijn/ protest geschiet / dan moet de generale Compagnie boeten/ dat particuliere Bewindhebberden derwaer loost hebben. **¶** Jan magt dat is noch van

van 't minste / 't is jammer dat als ick jongst in Guinea was / de Swarte koop-lieden met haer gout soo weder te rugge moesten gaen / by faulte / datter geen cargasen genoeg was / om daer voor te ruplen. Als dien handel te dreege wierd waer-genomen / daer soude meer gouts te halen zijn / als alle Nederlander's cargasoenen houden upt maecten; maer als die van verre-komende kooplieden eens ter proebe te bergeefs komen / soo woxt den handel by een geheele natie gestarckt.

Jan. De Compagnie / keesse maet / maect van haer Octrop een hondt / die op 't hoy lept / ten treckt selfs geen profijt / en verhin-dert anderen profijt te doen / als sy onmachtich zijn yet na behooren te bebaren / waerom houden sy dan geen Billethen aen laten slaen / Indien penant / onder haer octrop / wilde cargasoen op Guinea of elders af-senden / dat die met haer mochten komen accordeeren ? soo doende / soude voor onse natie so veel niet verfluyt zijn / alffer nu verfluyt is. Wat dunckt u / dat haer Ho: Mog: ober al de Forten in bewaringe naimen / en de directie van de negotie / als anders / ober al soo gaede sloegen / soude men in korte jaren geen andere ree-ders gewaer worden : om alsoo / daer de Compagnie in gebzeeke blijft / te verhinderen / dat onse geheele natie evenwel niet verhoxt worde ?

K. Castilien setter in West-Indien een ander plope op. geijck Portugal in alle sijne conquesten / en soo wel de Koning / als d' In-gesetenen baren wel daer by. Tot hoordeel van dese Koningen / worden by eenige wepnige officieren de tollen of de Regalien / op-geheben / daer mede de militie woxt onderhouden / de hoordere winst ende last van de negotie loopt tot risico van den koopman. En ick gebe u te bedencken / met wat redenen een en de selve persoon / so-cietert / of andere verbondene / konnen neffens andere negocieeren / en / alffer questie upt de negotie spruyt / ober de negotie als richters sitten of de selve upt haren naem stellen. Het regiment van soo veel Bewindhebberen heeft my noyt wel aengestaen : behalven dat / soo meenichmael alffer nieuwe gekoozen worden / heeft men verande-ringe van regeeringe gebonden / die in Brasil tot noch toe ten bes-ten niet is afgeloopt. 't Was te wenschen / dat ober dat werck een goet redzes beraemt ware / en dat soo vele eppen baet-foecker's eenmael van hare quade administratie ontfet wierden / soo souden die van onse natie sich in de conquesten hebben neder-geslagen / hare oude Vaderlandtische Wyphedt weder mogen genieten. Souden hare Hoog Mogende daer de handt wel aen willen / en mogen slaen ?

Jan. Maer waer wouden dan de Quanten blijven ? die sullen haer in der eeuwighed niet laten ontfetten / als het haer na haren

fin gaen sal. Doch eer ick u hier by ten principale berichten / wat seyde van de Drijheyt / weder te krijgen; Segt ons eerst wie / waer / wanneer / en hoe heeft ons die buytens Land's penant benomen ?

Kees. Liebe Jan maet / hoe dus verre gebraegt? Sijt gy nu oock een Pelgrim van Jerusalem / datje niet en weet / hoe oulangs dien ouden Commissaris Jacob van Lintzenich, en Sinjor Abraham de Vries, van de Raeden in Basfil getracteert / gebangen / ontberhoozt / en onschuldich veroordeelt / en upt Basfil booz 25 jaren gebannen zijn.

Jan. Ick hebse / Keesje maet / hier by Bewindhebberen wel als met Kack-hielen sien naelopen / en al booz lang al gehoozt / datse weynich audientie hadden te verwachten : doch verstaet datse by haer Ho. Mo. in wat beter consideratie getrocken worden / dat de Sententie in Basfil gewesen geannulleert is / en dat sy weder verwaerts gaen met Suerte du corps, om by de nieuwe regeeringe herstelt te worden / dochje hebt dat werck daer meest gesien / verhaelt ons eens in 't kort watter van is ?

Kees. Abraham de Vries, nae dat hy in diverse processen / eerst de Heer Bullestrate hadde overtuygt / dat hy tot naedeel van de gemene Crediteuren van Cardiene Estienne, die banquerot was / of ten minsten insolvent / 6. negros upt het Prothocol van Justitie hadde doen uptschrijven / booz den Secretaris Groenekeyn, en booz sijn Soons achter-wesen / de selve sochte aen sich te trecken / hoe-wel dese negros tot bewaringe booz de Compag: in 't Prothocol waren gebzacht. Item / als Bullestraten wilde beweeren met de notulen van de Ho. Raet / dat hy in dien Woedel was gecommittteert / overtuygde hem de Vries, dat hy booz Walbeock, affstaer mtt krepne letteren / en dibernffen incht / sulcx hadde doen inklamppen / na dat een maent verstrecken was / en de Copten alreede nae het Vaderlandt waren afgegaen. Twelch de Vries aen sijne Principalen ober schreef / die daer ober by de rix doleerden ; soo sonden de rix daer Copie van ober nae Basfil aen Bullestraten, die soo lange stil was / tot nae het bertreck van Sijn Excellentie, doe hy de Vries, als volgt / herdede inpeperen. Item / dat de selve de Vries, eenen Gerrit Volbergen van Riga, Raet van finantie / die te Riga een doodtschach gedaen te hebben / geseyt wordt / en nu in Basfil tot Raet van Justitie is genomen / op seckeren tijdt / als hy de Vries booz een Kroon-hamer scholdt / en hem nae het lijf sprong / dat de Vries sich verwerende / hem een paer blaewwe natuurljcke Spiegel's schilde-ren moest / en daer ober in proces raeckende / Gerrit Volbergen het eerste der upt schepden / als de Vries bewees / dat hy eerst met slaegen hem was aengebalken. Item / dat geseyde de Vries eenen Forquino, Sluyp-wachters soon in proces bewees / dat hy last

hebe

hebbende als Raet van Finantie / om eenige Schulden van de Compag: te innen / tot betalinge van 't gene de Soldaten verachteren waren / sich van de schuldenaren hadde laten besteecken / in welck proces de Fiscael Balthasar van de Voorde, sich met Torquino boechden / tot naedcel van de Compag: tegens de Vries, alle deselieden waren om vooverhaelde rebenen de Vries doodt-hyanden / maer bedeckten desen haet / tot dat Sijn Excellentie was beetrocken.

Jan. Dat u l. daer segt van Barthasar van de Voorde, datgeeft my soo nieu niet; want hy al anno 1640. het Fort Porto Calvo, in sin hadde te verraden / op het woort S. Bartholone, daer ober hy lange in hechtenisse geseten heeft / en oock niet anders als met verfocht pardoen is los geraecht / ter contemplatie van sijne waerschap in 't Vaderlandt / dat stukje hebbe ich doe in Brasil eens ter griffie gelesen / maer 't was niet veel besonders.

Kees. Dese selve was het / die in dit Proces van Torquinius, heffens Paulus de Linge, Walbeek en sijn huys-vroude op de beenmaechten / om de Vries te gesinnen / het Proces te staecken / anders waren de saecken soo geschapen / dat die Jongman soude konnen in Habil gemaecht worden / voortaene enige bedieninge te bekleden. Euen-wel de saecke tot sententie loopende / wierdt partjen haeren epfch ontfeyt / en de kosten hinckinde gecompenseert; daer Torquinius als gemjurieert aenlegger was; die sich by de Portuguesen / voer een Soon van de rix hadde gebanteert / daer op de Portuguesen een verklaringe deden / dat haer docht / dat een Soone van 19 Vaders / noodtsaechelijck een Hoeren-soon wesen moest / want niemant mees (nae haer opsine) als eenen echten vader hebben konde / dit waren de beginselen van de Vries onlusten.

Jan. Maer wat hadden sy tegen den ouden Commissaris Linzenich?

Kees. Adriaen van Bullestraten, hebbende in Zeekant een Timmerman van sijn handt-werck geweest / gelijk dan een van de maers op de Cimmer-werf verhaelde / den dach beleeft te hebben / dat sy met malhaer by eenen baes werckende / sijn dach-huyz noch een dubbelde-stuyper grooter was geweest / als des Bullestratens, dese hadde met sich gebzacht eenten Michael Pieterfz. daer hy Oor tegen seyde / die sijn hals den Raet van Staete eens ter vlucht ont-dragen hadde / als hy aen Lilla werck gemaekt hadde / dat so goet gekeurt wierde / dat hy doenmaels gekregen wtsende / nu niemant meer moepten soude aengedaen hebben / desen sijnen quant toert tot Fabryc-meester in Brasil gestelt / doch onder de handt tot con-tramineur van Commissaris Linzenich, hebbende tot een stij-rugge den Hoogen Raet Bullestraten. Dat de Commissaris aen

de Suppoosten/ meester Smits/ Timmer-Heden/ Messelaers/ Kuypers/ en andere belgiede/ soo gaf desen Fabrycq altijt de lieden ander werck/ daer ober dan de Commissaris by Bullestraten, altijt booz een doofmans deure klaegde/ tot dat hy genootsaect wierde rottings auctoriteyt te gebuycken / om alsoo d' onwillige / lupe/ versuyvende arbejders / jae den Fabrycq self ten dienste van de Compag: te houden: daer mede wierde doormaels de Wodt begalt / Hamel die profijt met halck te verhoopen aen de Compag: wiste te doen/ en dooz belet van de Commissaris aen de leverantie niet geraecken konde / wierdt mede sijn parijje / en verstonde men niet / dat men de lieden met slagen tot haer werck houden soude. De abusen die hier deure ontstonden / schreef Lintzenich partinent ober aen de R. R. De R. R. sonden van Lintzenichs brieven/ toye wederom te rugge nae Basil / waer in meest mentie gemaect wierdt / dat dese Fabrycq de materialen sonder kennisse van den Commissaris brocht daer 't hem goet docht / oock balckens tot het nieuwe huys van den jongen Bullestraten, die hem/ nae sijn eygen heroem / niet meer als een bles brande- wijn quamen te staen. Dat men de Compag: dienaers by de byz. lieden liet arbejden/ en byz. arbejders weder in Compag: dienst aen nam/ dat men booz oberwerck meer loons uyt dede geben / als d'ordinarie gagien/ en dupsent diergelijke dingen meer / soo dat men van lang al practiceerde hoe- men desen Lintzenich een voet lichten soude. Als nu de R. R. het werck van Basil begonden te reformeren/ ende eerst eenige Commissarisen af danchten / daerse nieuwe in de plaetse toe sonden/ en dat Lintzenich eben- wel wierdt gecontinueert op seckerere instructie/ welke Lintzenich booz gefelt zinde / hy op eenige articulen naerder resolutie vande R. R. seyde te willen af wachten/ wiert nae eenige dagen den Assessor Walbeecq hem toegesonden/ die in den Raet rapporteerde / dat Lintzenich niet gesint was d'ordze van de R. R. te achtervolgen/ hoe- wel Lintzenich niet anders gesept hadde/ als ober de genoteerde articulen / resolutie van de R. R. te willen af wachten. En de rest nae behoozen waer nemen; in 't hoete Lintzenich wierd mede outslagen: leberde in 't jaer 1642. sijn boecken gestoten aen 't Comptoir ober/ en trecht metter woon nae Olinda: tot opneminge van sijn reecheminge stelde men eenen Aertsen, ende eenen Bartholomæus Westerwout, die kleermaecker geweest was. Als Lintzenich eens eenige Documenten die men miste in de Herberg bondt / gaf hy Westerwout daer ober een hout in den arm/ daer was doe nieuwe actie / men liet de reecheminge staen / en procedeerde ober gewelt / de Fiscael vande Voorde, die sich Bullestraten te geballe/ tegen Lintzenich pet in bracht/ dat i aen den ingeben epsch gepasseert was / wierdt daer ober

ober dapper van een van de Raet en van Justitie beschrobt. Lintzenich siende dat hy geen eynde van sijn reeckeninge konde krijgen/ schreef wederom aen de R^{at} / verhaelende alle de dieberijen/ die met Compag: materialen en dienaers gepleegt wierden/ de R^{at} fonden wederom copie daer van in Basil / tot wat intentie weet Godt. Bullestraten liet hier tegen de positien beleggen/ daer Paulus de Linge, en Balthasar vande Voorde hem goede dienst in deden/ soo der pet tegens hem wierde gedeposeert / dat wiert of achtergelaten of verandert/ ofte de lieden afgedwongen. Soo dat de nieuws gestelde Commissaris Abraham Stricht, doe men hem oock dwingen wilde te tepchenen dat haer smaeckelijck was / rondupt verklaerde; Als het de Heeren inmers soo hebben willen/ men schrybe mi dan booz hoe men 't hebben wil/ en hoe ich antwoozden sal/ maect later mi ongebeyert met den eedt. Soo bleven daer de saecken stecken/ tot nae Sijn Excellenties vertreck. Doe men Lintzenich proces van in jurie moebeerde booz Michael Pieterfen, die hy met goet bewijs booz een Hoerjager gescholden hadde / Lintzenich wiert upt de Stadt/ gebangen nae het Recif gevoert/ daer hy eenige dagen by den Proboost sat/ sonder dat hem eeten of dincen/ anders als dooz de Vries verschafft wiert. Omtrent de selve tijt Arresteerde de Vries, Daniel de Haen, Swager van de Linge, booz een mercklijcke achterstant. De Linge brocht soo veel te wege/ dat sijn Swager gerelaxeert wierde van 't arrest. De Vries dede daer tegens protesteren dooz den Notaris van Alfen, die daerom oock den tijt van ses wercken van sijn officie ontset wiert. Als de Vries de Linge in sijn Swagers saecke opboozderde/ bleef hy sitten seggende/ ich wil u helpen condemneren/ wy sijn uwre Richters/ etc. Lintzenich in seckere pleydoye/ siende dat men sijne bewijsen booz by ging / en dat hem geen Procureur dienen verdede/ draechde of de Raedt van Justitie daer dan een recht op haer eygen hant hadden/ dat sy saecken af deden sonder behoortlijck debaet. Kreeg tot antwoort van Paulus de Linge, upt aller naem, wy hebben recht by ons selven ende als Lintzenich noch by den Proboost sat. liet men de terminen vast loopen/ enden Fiscael dingen oversteekct/ om quansijns die in 't Vaderlandt te Blind-hocken/ eben of alles nae recht en kostuynen in 't Vaderlandt gebuyelijck holdongen ware.

Jan. Maer wat was doch eygentlijck doozsaecke / waerom men dus tegen Lintzenichs reeckeninge/ gelijck aingeroert hebbe aenging/ dat men die niet af en dede.

Kees. Lintzenich hadde daer in een overschot van 150 dussent gulden/ en daer hadde dese Ho. Raedt al 50 dussent gulden sich te nutte gemaect/ met een abusibe reeckening op den naem van de

Fabytg alreede overgefonden. Hier ſtelde ſich Lintzenich tegen ſchoon hem Hamel riet/ hy hadde noch genoeg booz de Comp: ge- daen/ daer ſchoot noch genoeg overich/ waerom hy dat oberſchij- den niet wilde toelaeren. En Bulleſtraten berweet hem/ dat hy niet gaewo genoege was geweest/ anders soude hy by ſulcken roecheninge een rijk man hebben konnen zijn. Dat ſich nu de Vries met ſulck eenen ſoo bemoepde/ dat ſy daer toe meenden te conſtrueren/ dat ſouden ſy beyde miſgelden/ men gaf het hint den naem/ dat deſe lie- den de Hoochſte regeeringe geoffenfeert hadde : die noch van de Vries nochte van Lintzenich eenige reproche te lyden ſtant : men ſont ober ſulcx met Alef den Boode/ de Vries een bzieffen te huyf/ en ontſloeg hem van ſijn Cet en Daendzagerſchap van de Burge- rij ; en men citeerde hem in perſoon te compareren booz den raſt van Juſtitie / daer hy komende in perſoon / datelijck ſonde debat in de gebanckeniffe wiert gebzacht nae het Water-kaſteel.

Jan. Geſchieden dat ſo ſonder kenniſſe van den Burger kriggs- raedt ?

Koes. Jaa Jan maet / dat hevet al wech : men liet al mede de Vries op het Water-kaſteel ſittende/ de terminen van rechten ver- loopen/ eben ter ſelver intentie/ als met Lintzenich, ende men ver- ſtack hem als *non comparuit*. Want hy konde ſelf niet komen/en nie- mant derſde hem dienen.

Jan. Jaa de Procureurs was niet geraden hem te dienen ſy mochten oock anders van Alphen geworden zijn. Hoe quamen ſy noch tot Sententie ?

Kees. Dat ick dat ſeggen mach / ick hebde mijn levedag van ſulcken weſen niet gehoozt. Terwijl dit ſoo ſtant/ liet de Vries booz in ſijn gevel ſtellen/ het debijs : *Tandem bona causa triumphat*. Als de Heer Codde, die doe aen de poeken meer doot als lebendich/ bleeck van minneſtippen/ ter naeuwer noot noch wandelen konde/ in ſijn Frontiſpire hadde laten ſtellen/ het debijs :

Hic murus aheneus eſto.

Nil conſcire ſibi nullâ pallescere culpa.

Het debijs van Abraham de Vries, wierdt dooz laſt van de Raden weder dooz geſtrecken/ of overgewiſcht / in ſomma/ de Capite- nen kregen daegs te bozen laſt / met hare Daendels booz het loge- ment van de Hooge Raden op het pleyn te compareren. Het ſoxt d' Affogados wiert toegeſtooten/ daer in bleben niet meer als twee of drie kreupels. In 't ſoxt Ernestus bleben niet meer als 12 man/ In 't ſoxt de Bruyn twee of drie kreupels/ en de reſte nae advenant onbefet. Snachts waſſer al een nieuwen pael opgerecht / daer ſmozgens bzoeg de Beul by ging wandelen/ eer men nach te deege gewoert wiert/ watter gaende was : d' een ſepde/ men ſal het Recif. wt

uyt plonderen : d'ander seyde dit/ de derde dat. Andre Vidal, Ma-
jor uyt de Bahia / doenmaels op het Récif wesende / seyde *Vyrtant a*
Bulka por hum mercador ? Soo veel spoorx om een koopman. Hoe
fraey soude men gefeten hebben / als de Portuguesen met hare re-
volte soo gereet geweest waren / en doen ter tijt de onbesette Forten
overvallen hadden ? Epndelijck wierden Vries en Lintzenich uyt
hare respectibe gebanchenissen her' booz gebzacht/ daer sy meynden
dat sy om te debatteren bodzt- gebzacht worden. Den Raedt was
niet vergadert op de ordinarie en gewoonlijke richt- plaets/ maer
in een kamer dicht by der Hooge Raden Raet- kamer / daer selfs
de trappen/ de ingangen van de vergader- plaets / en de vergader-
plaets selfs met musquettiers soo beplant waren / dat tusschen elc-
ke richter een musquettier stont.

Jan. Sy hebben de de onnosselheyt ongewapent niet derben ver-
oordeelen.

Kees. Ende kregen alsoo Sententie. Waer in onder anderen de
brieven diese tot laste van de Hooge Raedt hadden overgesehen/
souden met hant en tant gescheurt worden / en de Persoonen nae
datse Godt en de Hooge Raedt / booz de Justitie sin vergiffenisse
souden hebben gebeden / aen een pael staen met roeden behangen/
booz 25 jaren uyt Brasil gebannen / en 600 gulden tot een Amende
geven / hoven dien dat het Waendel / dat de Vries gedragen had-
de / op het Schabot soude gescheurt worden / ende de Stange ge-
broocken. Waer tegens den ouden Lentzenich opentlijck pro-
testeerde / wzaecke roepende over sulcken Sententie. Daer op
nam booz *eerst de Secretaris* Groenestejn, en scheurde de brieven
van Lintzenich en de Vries, daer tegen van Lintzenich met groo-
te bijnmoedichesdt uyt riep / Godt schende diens hant en tant / die
mijne rechtbeerdige bewijsen scheuren. Hy sondt oock dat de Ra-
den schziftelijck toe/ daer over sy oock soo ontstelt wierden / ende de
Persoonen tot boozder executie niet der doen laten aen den pael / of
onder Beuls handen komen. Noch het Waendel op het Schabot
bzingen. Zijnde sy self verlegen en beschaemt / de Sententie booz-
der te executeren.

Jan. Wat hadde doch het Waendel quaets gedaen / was dat niet
een Banniere van hare Hoog- Mogende? Dat de vyand dat selfs
in handen gekregen hadde / hy soude daer sulcken Sententie niet
hebben over laten gagen. Verdient men sulcken danck / met dat de
Vries eens in onsen tijdt 30 duysent gulden presenteerde te herd te
bzingen / om inuytmatie van de Soldaten booz te komen / wat
passie onder die Richters moet gespeelt hebben?

Kees. Die is soo groote geweest / dat sy het betamelijke van het
onbetamelijke / recht van onrecht niet hebben konnen onderschijp-
den.

den. Die een Daendel / al waer hy in pericul sijns levens verlaet / moetet sountijts metten hals betalen / wat sal diep dan wederbaeren / die ober een Daendel sulcken vonnis gestreecken hebben ? 't Schijnt oock oock dat de wzaecke over sulcke richter niet is achter gebleven / hierom en daerom gaen vast de hoenderen barreboeis.

Jan. De Sententien sijn by beyde de geledeerde fraep ge Debateert / en daer op nae dat haer Hoog-Mogende de stucken gesien hebben sijn de selve geannulleert / den lieden Suerte du corps verleent / en den vierwe Hoogen Raden gelastet / die lieden tegens den Raedt van Justitie te maintaineren. Wie sijn doch beleyders hier van geweest.

Kees. De Hooge Raden Henrick Hamel, Adriaen van Bullestraten, Dierck Codde vander Burg, en upt haren naem d' Adessor Jan van Walbeeck. De Raden van Finantie Balthasar van Dorthmont, Adriaen Lems, Henricus Casparus Torquinius, ende Gerrit Volbergen, voo'namentlijck / maer upt haren aller naem de Fiscael. Dese waren aenklagers. De Raden van Justitie waren Richters: Balthasar vande Voorde nu president / vooz desen Fiscael in de selve saecken tegens de Vries en Lintzenich. Pieter Janssen Bas vice preses sonder studie / Paulus de Linge, Gilsbertus de Wich, Jacob Abrichsz, sonder studie / ende eenen genaemden Raefvelt, met haren Secretaris Groenestejn.

Jan. Maeren dese sijne Broeders dat sy de roede van Justitie ontfassen sijn / wat sepde doch de gemeente daer toe ?

Kees. Sy noemden den Hooge Raedt / en de Raden van Finantie / den Raedt van d' Inquisitie / den Raedt van Justitie / den Boet-raedt : maer de geledeerde kregen vooz haer betreck noch goede attestatie / tegen dese geweldige prodecuren.

Jan. Wy mochten wel peynsen / daer het soo toegaet / waerom de retouren soo haest van de Factoors / vooz de overgesondene Car-gasoenen te rug quamen ?

Kees. Hamel heeft sich niet alleen altijd oberstaeg laten smijten / en dien Bullestraten volger moeten ; maer hy is oock soo swaer niet / hy weetet best / hoe hy sijn Swaeger saliger / Servaes Carpentier daer vooz geholpen heeft ; die in den Blaffect aen de Regenthiens overgesonden / vooz Bullestraten open gelaten is. Het Car-gasoen van Jan Raev, en de Raedt die sijn soon bediende / is al upt de brande : de dubbele Da is u nu al bekend. Hy is al van jour op Boeck-houder geweest / hy weet wat op dien leerling loopt / hy konde upt binzen / dat Elias Vinck, geboesene Commissaris van de drooge Wibzes / die soo veel hoeren met Compag: kost verfozgt heeft / en in 't overleveren van sijne magasijnen / sektion vaten vleys

in Supcherbiertjes pack-huys / dat hy daer toe gehuyt hadde /
incende te bergen / die al in dat pack-huys achterhaelt wierden /
noch een merklijck overschot aen de Compag: hadde gelaten:
hoe wel hy met ongeslooten reeckeninge nae het Vaderlandt ver-
trocken is. Dit was sijnen regul / die booz het opnemen van sijne
reeckeninge geen goede bereeringe kan doe / die mach de Chargien
baren / en een ander de selve bekleeden laten? Als sijn Factoir
Walich Jorissen, al-te-met hy de Fiscael of Pachter achterhaelt
wiert / dan wiert de saecke aen Hamel gewesen / die partijen dan als
goeman besliste. Gelyck Bullestraten sijne Factoirs oock soo daer
deur wist te helpen. Albert Claessen, Schipper van Salomons
Tempel / willende volgens certepartij-brief / aen de Compag: in
Bassil overlaten eenige vaten ertweten en bleys / volgens de waerde
diese hem in 't Vaderlandt kosteden / wiert belastet / die bibzes aen
Henrick Hamel de jonge te levere / die aen den Commissaris van de
bibzes Franchois de Sweert, d'ertweten die hy booz 14 gulden van
den boozgenoemden Schipper hadde ontfangen / tegen 32 gulden /
en 't blees booz 24 gulden / tegen 48 gulden 't wat overtranspozteer-
de / dat zijn postjes booz de gemeene participanten / hebben sy slechts
couragie om het hare van sulcke negocianten te repeteeren. Men
sie de reeckeningen nae / of employere daer lieden toe / die daer van
weeten / men sal noch wel wat anders gewaer worden. Doch nu
hy siet / dat het spit in de affche gewendt is / wenscht hy niet anders
als doodt te wesen / en wetende / dat Venus d'Heer Codde daer
daer fabozabel toe geweest is / heeft hy sich met eene Sara Duwants
bersien / wiens man hy versonden heeft / blijvende sy sijn gouber-
nante / en of sy niet bestant genoeg waer / weet Koothaertje de Ser-
gejants vrouwe oock al-te-met te werck te stellen / om het soo veel te
kopter te maecken. Den Chesaurier Lems, soude ongesclent wyt
de Chesaurie niet geraecht zijn / als Pieter Verhaegen de documen-
ten / die hem eens boozquamen / booz-schabde / om niet tweemaal
te passeren. Indien d'Heer Hamel, die dat werck beter verstondt /
Bullestraten te geballe niet selfs by de hant genomen hadde / want
Lems hadde met Bullestraten de Cassa gehouden / soo dat Hamel
oock Bullestraten wat moest te wille zijn by Lems, wilde hy sijn
Swaeger van hardaenmaenen noch wat byz houden. Als Lems
even-wel wyt de Chesaurie wyt moest / klaegde sijn Huyf-vrou / dat
Pieter Verhaegen booz sijn scherp nae sien haer den seegen wyt het
huys joeg. Wat dunckt u Jan maet / souden de Participanten niet
liever willen een werp-ner / als sulchen seegen hebben?

Jan. Nu hebnde ich dattet waer is / wat ons Christophor
Baerntsen hier wel verhaelt heeft / dat hy aen Bullestraten sulcken
plock hadde moeten geben / eer sijne reeckeninge konde opgeno-

men worden / daer Bullestraten ter contratie van Adriaen Cornelissen Commijs van Rio grande d'opgestelde loguaters selfs hadde beantwoordet.

Kees. Bullestraten seyde tegen den Schipper van den Eyckenboom / als hy hem eenige vaten vleys slurckten; indien de Fiscael sulcx sach/wat dunct u / soude hy niet willen mede deplen? Hy lup zyt sot / kondy dat goet niet aen mijn Soon verkocht hebben/ die soude u soo wel betaelt hebben/ als een ander / en soudet u goet sonder pericul aen lant gekregen hebben. Weetje wel van het erf dat Grafwinckel gekocht heeft/ en aen de Hooge Raedt betaelt/ dat hy dat niet mochte betimmeren om Bullestratens pack-hups geen licht te benemen?

Jan. Jae ick heb daer al af gehoozt / daer is soo veel gepasseert dat niet veel besunders is/ en dat men hier oock niet weten wil.

Kees. Hoe sich Codde gebzagen heeft / dat kan de digestie van Liefje Bzupers met dat geheele spel genoeg u-lieden aenwijsen/ gy weet wel dat sy noch in Coddens hups/ dat wy den soeten inbalplagen te noemen/ gesturben is : en wat spil daerom in de Kercken-raedt was / die al eenige gecommitteert hadde/ om Codden aen te seggen dat hy haer nae haer man moest laten gaen/wilde hy luyten suspicie leven. Walbeek die mede sich gemoept heeft om dese lieden te bekladden / heeft met dit Houwelijck weynich voozdeels gedaen / en Bullestraten te geval een falsaris geworden is. Siet waer toe een man verballen kan hy een quaet Houwelijck. Vande Voorde sijn legenden sijn meest in 't berraet van Porto Calvo te sien / dat hy aen Paulo da Cunha meende ober te leberen / upt welck parquet hy al bzy veel dooz Bullestraten geraecht is/daerom hy in hem oock genoeg gehouden was. Maer Paulus de Linge, Raedt van Justitie en directeur aen Parapba / wiens Vader een groot Banquerottier is / dese viel dese lieden upter maten hardt met seer bitse woozden geen richter toestaende.

Jan. Hoe Keesje maet / dien supberen broeder / is die dus veel meesters/ doch hy is al van jongs op gaeuw geweest/hy konde sijn Waders kassen seer behendich supberen / en de meyt in soetichedyt met kinde maechen.

Kees. Jae segje hem dat daer eens/ hy heeft nu beter splint/ als do:n/licht hy u een proces van injurie aen 't gat hing.

Jan. Wel wat segje van splint/ waer heeft hy doch dus vele dan gewonnen/is hy niet mede in Compag: dienst?

Kees. Hy is lange directeur in Parapba geweest vooz desen/en nu wederom/daer heeft hy sich wacher gesegent / want hy is daer toe gierich genoeg. Sijnde hem te eben veel heel hoe hy daer aen komt. Hy heeft daer verscheyden kisten supkeren gensooten/ vooz dat

Wat hy van particulieren schulden aen nam / die aen de Compag: schuldich waren / en van de Portuguesen hebben moesten / worden de hare schult op der Portuguesen naem overgedragen / die hy dan uptfel gaf / ende de Heeren alsoo wijs maecte / wat hy wilde / alsoo die soo geseggelijck waren / als hy. Op seckeren tijt / als Majoor van Els gelast wiert / met Soldaten ober al in de Supcker-meulens te gaen / en alle de kisten vooz de Compag: te mercken / schoon die aen particulieren waren gelebert / doe wiert hem een schoone gelegentheyt gebozen / om abanche te maecken / van Els moest de Soldaten soo lange in de Meulens laten leggen / tot dat de Supckeren / en datter meer getrocken wiert / af gesonden soude worden : maer als de geintresseerde ten offer quamen / je sout niet gelooven / wat rantsoen hy doen maels getrocken heeft? En die niet ten offer quamen / daer bleven de Soldaten leggen / denckt eens / wat profijt daer upt konde ballen? Hy was oock soo slecht niet / dat hy sich versumen soude / meenje dat dat een jong knecht / neffens dupsent andere dingen meer / niet soude op de been konnen helpen? en splint aen bzingen? insonderheyt doe hy den Portugueschen Secretaris Fernando Rodrigues Bulhoins op sijn handt hadde / vooz welckers belet hy seer vele genoot / alsoo hy sijn vertroude vrient was.

Jan. Ich hebbe wel gehoozt dat de Linge groote middelen per wiffel als ander heeft ober gemaect / waer van een Bewindhebber d'administratie heeft / maer ick hebbe noyt beter gemeten of het ware van sijn gagien geweest. Doch datje my daer segt / is heel wat anders / schuyt hy onder sulckeborgen / soo soude ick haest gelooven / dat sulcke Bewindhebbere den buyt met die gupen deelen.

Kees. Sijn gagie loopt noch buyt dat ; is het niet een gaeuwicheyt van hem / dat hy / om de lieden wat wijs te maecken altijd klaechde / dat hy met sijn gagie niet toe en konde / daer ober hy vertrecken wilde / maer hy kreeg een betten braede aen Jorge Homem Pinto, alsoo / op sijn aen-schrijven / de Hooge Raedt het eerste contract met Pinto vooznoemt maecteren / t welck niet soude hebben willen succederen / indien de Hooge Raden niet wacker wat mede gekregen hadden.

Jan. Maer keesse het wort hier vooz een Romeyn-stuck gehouden / dat hy Secretaris Reuse of Ferdinando Rodrigues Bulhoins heeft late ophangen / dat is immers geen tepcken van vrientschap.

Kees. Jae maerje dats waer maer vele beresende lieden hielden dese executie al te ras / en hebben al vzeemde speculaties daer ober gehad. Want die Secretaris hadde wel vooz desen aen onsen Staet groote dienst gedaen / en seer naeuwe correspondentie met de Linge gehouden.

Ian. Ick soude haest uyt u reeden konnen oordeelen watje daer mede seggen wilt. 't Was beter met dien Portugues hoort proces gemaecht/ als dat hy booz andere Richters komende/ eenige legenden mocht booz den dach brenzen/ die de Linge noch eyndelijck te nagel souden uytgeswoozen hebben. In troubel water moest men dit Dissen vast houden; niet te min houde ick het verraedt van dien Portuguesch doot-werthig.

Kees. Ja in Brasil ghing al mede sulcken praet om/ vele waren van abbijs/ dat men hem hadde behoozen te laten sitten/ tot dat de Portuguesen/ siende haren aenflach mislucht/ dooz hem/ alsoo hy veel vermocht in die Capitania, ten minsten in balance ende ruste souden gebzacht zijn; want als wy Paragba eerst wonen, was hy d'eerste, die met Jaques van der neufe uyt het bosch/ met ons volck/ quam accordeeren. daer mede op haer aensseggen alle de moradores, die anders wech wilden/wederom te rugge quamen.

Ian. Ten soude soo vzeemt niet geweest zijn/ als sulcx geschiedt ware/ en soo dan dit delict soo swaer ware bebonden/ soude men dan dien man ebentwel soo wijt niet hebben konnen bersepnden/ dat hy ons geen quaet meer hadde konnen doen.

Kees. Met de twee andere/ die men na 't Recif sond/ haestede men soo niet/ daer van Ian Paulo, bastard zoon van dese Secretaris/ mede onder wegen buyten boort geset/ ende niet op het Recif gekomen is. Dese lieden schijnen niet sonder fundament/ om dese commissie uyt te voeren/ op de Linge gegaen te hebben. Dat sy met haer drien hem doozten onderstaen te versoecken/ de Forten van Parayba, dooz een goede somme/ aen Portugael ober te laten/ om dat sy wel meer contracten/ tot nadeel van de Compagnie/ met hem gemaecht hadden; wanneer men hem slechts wat sterck met pistoletten/ stukken van achten/ en diergelijke muzzebzeechers/ booz de neufe quam bzabeeren/ dat hy/ om Compagnies recht te bewaren/niet eens uyt sien versde.

Ian. Waer zijnder hy tijde van dese Hooge Raden soo veel banquerooten booz-geballen/ waer dooz de particuliere/ en de Compselfs verachtter is?

Kees. Daer is wat aen/en veeltijts waren de H: Raden daer hant aen/als Hamel kreeg van Maerten van Meveren dat huys en hielp Jan Cardinael, Pachter van t Beer/ten lande uyt/daer Bullestraten twee duysent guldens van genooten heeft/ die sich mede moepde met den desolaten boedel van Dero Ioan, tot behulp van sijn soons compagnon/ Nicolaes Verdion, met het banqueroot van Cardienne Esienne. En Elsen van Paryba raekte met paspoort van Bullestraten aen boort/ anders soude die soo niet zijn wech-geraecht; Codee maecte/ dat Ian Fernandes Vicira niet en wijert oberbalen/

lett/ten opzicht dat Stackhouwer, sijn Waager, noch merckelijck van hem moest hebben. Walbeecq solliciteerde by Schout en Schepenen van Maurits-Stadt, dat secker Notaris van 't Arayal; die sy gebangen hadden/ om dat upt kracht van een valsch testament sy besat seckers rijcken Portugues penningen; dat men die man doch niet boozder wilde examineeren/ t welck den roep/die Walbeecq na-ging/ dat sy een goede somme daer mede soude in participoert hebben/ vermeerderde insonderheyt als sy die wech upt daer na een cozael maecte/ daer sy sulcke en diergelijcke vereringe met minder achterdocht/ konde op-heeven. Doch doe de Schout Dames Walbeecq daer in niet wilde believen/ socht Walbeecq op/ alles wat de Schout konde booz de schenen springen/ dat brocht men dat in de generale missiven: sy was Bullestratens anderde handt: daer passeerde niet/ daer sy sijn aboy niet overgaf: en wat sy oock aenwag/ dat wierd boozgedrongen. Als de meule van Pindavo soude verhocht worden/ brocht Caspar Gonzalves villaz, aen de huyfzoude van Walbeecq, twee pont goud/ en die meule is hem/ hoewel sy een groot dobbelaer/en bobert dat in-suffisant was/verhocht.

Jan. Maer segt my eens/ wat is van de contracten/ daer over alle de brieden soe klagen/ die de Heeren hebben aengegaen met de Portuguesen?

Kees. Godt moetsc schenden/ die sulcke contracten hebben hebben dooz-dryven/ daer soo meenich eerijck man by te kozt komt; Ich/booz mijn part/ laet daer over de acht dursere galbeits by sichten. Want met wie sy sulcke contracten oprichteden/ die mocht niemandt bekommeren ofte executeeren/ om dat men dooz dreef/ dat de Compagnie was geprefereert. Alle Supckerkisten wierden dooz expresse executeurs/ in de meulens/ dooz de Compagnie gemercht/uptgeseyt die van de Directeurs/en Hooge Raden/wierden gerantsoneert. Ich hebbe meenichmael wel gedacht/ mede soo ten offer te komen; maer bzeefde/ dat ich wis gelt na ontwis soude gesmeten hebben/ en varen gesijck Vierbergen met Moachebon, doe sy noch Fiscael was: Vierbergen presenteerde eenige pistoertien aen desen Fiscael/ om dat sy rappozteur zijnde/ met sijn proces tegens Winands soude willen boozvaren. Te Fiscael gaet niet die penningen in den Raedt/ seggende/ siet hoe ich hier vare/ Vierbergen soecht my te corrumpeeren met dese penningen. En hoewel sijn onschult bleech/ moest dese penningen missen. Sy spiegelte sich sacht/ die sich aen eenander spiegelte. Een van de Raden seyde my/ vertrouder wijze/ Vierbergens Intentte is mel geweest/ en mochte geschieden; maer men mach de Nederlandsche koopbieden soo veel niet betrouwen/ als Portuguesen of Joden: Sy
bzeit

Ozengen sulcke posten hare meesters al te bot in reeckeninge / sy weetent soo niet te boegen in den verkoop soo veel minder te stellen / dat 't geen soo bereert woort / daer in kan smelten / en dat men de namen van de ontfangers soo ebenijpft in 't Vaderlandt niet behoeve te lesen / daer de Portuguesen soo geen gelegentheyt toe hebben. en de Joden sich beter mede weten te behelpen.

Jan. Waer waerom protesteerden dan de kooplieden tegens die contracten niet / seggende / dat sy 't verder souden versoeken.

Kees. Sy souden sulcke protestanten wel getracteert hebben als de Vries en Lintzenich, gelijk dan Jacob Alrich, Thesaurier, David Nicolai besegende / als hy ordonnantien in betalinge van sijn vrecht en recognitie / wepgerde aen te nemen / daer ober Nicolai tegen Alrichs dolserende / tot antwoort kreeg. Hebjc niet gesten hoe Lintzenich en de Vries, met hare disputen tegen de Compag: gebaren zijn? ick hadde lieber al het mijne daer by te verlaten / als sulcken rescontre waer te nemen: Waer nu ick hier ben / scheld ick het haer noch niet quijt / wy zijn hier in een landt van rechten / ick ick salder altijd noch een blaewt oog om waegen / daer home af / datter van wil. Waer Jan maet / hoe beballen de Bewindhebber dese contracten?

Jan. Als daer eerst van gesproochen is / wierd tegen die / die die werck suspect viel / het vooz een heplich werck opgeheven / en is spijt van die daer yet tegen hadden dooz-gedzongen.

Kees. Soudender wel onder de Bewindhebber en zijn / die gevoel van dese contracten hadden? Liebe maetje / daer zijnder noch neffens my soo veel by te kort gekomen / en moesten noch al evenwel kalje boca speelen. Dat is vooz u een blint werck.

Ian. Gy spreect soo desperaet van dat werck: mijn Meester heeft hier wel proces tegen de Compagnie gewonnen / waerom andere lieden / die by haer verkozt zijn / haer niet hebben te ontsien.

Kees. De Hooge Raden in Brasil / Jan maet / hebben in die vijf of ses jaren / dat sy daer geweest zijn / en die materie / wat onder haer handen geballen is / geleert vaster en bondiger contracten te maeken / als de gaeuwste geesten in alle de seventien Provintien; want waer souden die doch de contracten soo doen valideeren / als de Hooge Raden in Brasil gedaen hebben / datter niemant tegen kicken derf / zijnde openbare placcaten aengeslagen / dat de Compag: Soubzepn / en Heeren van dat Landt / en die conquesten zijnde / preferentie heeft / doch in schulden / upt negocie en sulcke contracten spruytende / dat niemant / hoe bondige schult sy oock hebbe uptgestaen / vooz dat de Compagnie eerst voldoen sy / yet genieten kan. Soo oock dat met wie sulchen contract gemaect is / noch hy / noch sijne goederen / om schult mogen aengesproochen worden / deel mit

min arrest subjeckt zijn/ en men constringeert noch de geintresseerde/ datse moeten borze blijven vooz het geheele/ dat den schuldenaren van de Compag: by sulcke contracten gecrediteert woort/ al schoon de geintresseerde van de Compag: niet boven 25 van t hondert effectbelijck konnen genieten/ is dat niet een schoone practijque/ jae dat meer is/ men heeft immers ander lieden goet perforce inbetalinge van de Compag: nae sich genomen/ en de besitters selfs van hare hypotheecq met geweld berooft. Dese contracten ontbinden alle verbintenissen/ gelijk ten tijde van Duc d'Alba, selfs de Huwelijcken ontbonden wierden/ want sy gaen boven alle Obligatien/ Schult-bekenningen/ Brieven/ Scheepen-kennissen versegelde brieven/ en wat eenigsinz sterck bint / dese contracten bindent al in.

Jan. Van is immers de Compag: wel gelukkig/ en sal haest met dese contracten in een beter plope komen te staen/ alffe tot noch toe geweest is / watmer nu aen bozgt / moet men met nijptangen van haer haelen.

Kees. Ick houde het daer vooz/ dat die contracten / hoe vast sy schijnen te zijn/ de Compag: t eenemael los gemaect/ op schroeven gestelt/en gantsch gerupneert hebben. Dat is van dat heplige werck gekomen.

Jan. Watje segt Keesje maet/hoe kan dat wesen ?

Kees. Jae Jan maet wat dunckt u/ indien eenich Portuegues of ander/ aen diverse crediteuren schuldich ware / diverse sommen en Lapschulden/ en dat de crediteuren al-te-samen peder in t besonder om betalinge aenhielden in minne / of vooz t gericht/ nae dattet een peder goet vonde/en den debiteur/of schuldenaer/om tijt te winnen / sich by de Hooge Raet aengaf / zijnde hy somtijts pet/ ofte oock niet aen de Compag: schuldich / dan heeftet den naem/ men moet niemant ober staeg snyten tot nae deel van de Compag: men epscht van hem dat hy alle de namen van sijne crediteuren/ met de somme van peders schult opgebe/daer hy dan noch wel verschepdene by voegt/die hy niet schuldich is/maer die aen hem ende de Compag: schuldich zijn/ daer hy sich dan heymelijck mede verstaet ; tot datter een somma / somtijts van drie en oock meer tonnen gouts/nae dat den contractaris gaewo is/uytgebonden woort/ dan woort hier tegen oberflach gemaect / wat sijne Effecten / de Emgenhos/Landen/ Negros/en Ossen/waert zijn/ om quansups de Compag: te bewaren. De Hooge Raet tot dien eynde stellen of den directeur / of pemant anders nae haer welgeballen tot een rappozteur/ om haer van alles wel te infozieren / welcke om het beste by den contractaris te doen/bestecken woort dooz kisten supheren/goude-ketens/ zilver-geschier van alderhande stach/ gelt/en gelt

gelts waere / en wat gereetsf te binden is / is booz desen infor-
 teur ; eer hy dan noch kan tot Slot van reeckeninge komen / moe-
 ten de Hooge Principalen oock wat hebben : dat wordt gebonden/
 als men den contractaris boden de opgegeven schult resolbeert te
 laten volgen noch eenige negros / jae oock contanten / daer tegen hy
 sijne effecten hypothequeert / die men dan ongelijck bzeeder weet
 uyt te meeten / als 't geen men hem crediteert. Daer uyt kan dan
 licht een goede vereeringe vallen / al soude die met beslooten beurse
 betaelt worden / en uyt de supcteren / die de meulens maelen / kan
 oock altemet wel wat overschieten. Boozt wanteer eenigen te
 ruyt booz de Compag: komt te verballen / booz uytstel bleichter
 dan al weder wat / de Compag: liebe maetje soude soo doende haer
 leven noyt aen ontfaech geraecht zijn. Balchazar van Dorthmont,
 een uyt-lander / Raedt van Finantie / en directeur aen Tamarica,
 heeft vijf per Cento getrocken / booz dat hy booz sulche contracten
 boze is gebleven / en behoorde den Bewindheberen en Partici-
 panten den naem van der Venne, die sijn swaeger is / een groot
 Banquerottier / en booz welke verscheden contracten sijn uytge-
 woch / by wat suspeckt te wesen. De contracten van Jorge
 Homem Pinto, Ian Fernandus Vicira, Laurenco Petit, Amaro
 Lopes, Diego Fonsecamos, Abraham Tapper, Daniel de Haem,
 Paulo d'Almeida de Sonfa, Gas per Lsg, Manuel Fernandus Crus,
 Bartholome Lins d'Albuquerque, Antonio Barbalho Bezerra,
 Ioan Laurenco Frances, Francisco Fernandes Anjo, Francisco Ca-
 mello Valcaffer, Feronimo Cadera, Ian Tavares de Mattos, Manuel
 Cavalanti, Ian Cornelissen Jongeneel, en andere dergelijcke meer/
 sijn alle op sulcken leeste geschoept / waer by de Compag: eenige
 tonnen gouts / en de particuliere niet veel min verachtert sijn.

Jan. Als yemant in 't Vaderlandt hier opt tegen sprack onder
 de Bewindheberen / en het bedroch / datter onder schuyfde / wat
 openbaer maecken wilde / die bzaegdemmen dan / of hy Fiscal van
 de Compag: was : 't is notabel dat Jorge Homem Pinto, anno
 1641 noch niet eenen stupber aen de Compag: schuldich wofende/
 by sijn eerste contract anno 1642 by de 300 duysent gulden aen de
 selve schuldich is geworden / eben of de Raden schuldenaers ge-
 socht hebben te maecken / die geen en waren / om te hebben diese met
 manen konden bereeren. Participant past op / siet hoe men u dit
 in de buyst booz een heplich werck heeft gedutot / wat hebben doch
 die bloeden met andere lieden schulden ober te nemen in de sin ge-
 hadt / hadde de Compag: buyten dat niet genoeg uytstaert / maer
 ich betrouwe dat eenige factoozs van Bewindheberen / als de
 Sonen van de Hooge Raedt aen sulche lieden ten achteren zijnde/
 by dese contracten soo moesten geholpen worden / die sullen 't oock
 booz

voorz een heylsaem werck voorz haer ten minsten gehouden hebben. **M**y verwonder seer/ dat de Portuguesen soo slecht zijn geweest/ datse geen oberflach maechten/ dat sulcken bedroch by wisseling van regenten eens moest tot haren ergsten voorz den dach komen.

Kees. Dat zijn sy by deser rebolte daerom voorzgekomen/ want sy sagen wel/wat en hoe veel sy oock betaelden/ datse van hare capitale schulden niet afleyden: want als den Kapporteur en Hooge Raedt soo gecontenteert waren/ van moest men by de Raden van Justitie/ voorz die contracten in debitá forma, te stellen/ oock ten offer komen de klercqven op dese comptoiren/ de Griffier moest men oock belieben: Soo dat Jan Fernandes Vicira wel te rechte mochte seggen; de duyvel vaer deur de meulens/ men kander soo veel niet uyt haelen/ als men aen die Bebedinhos bronckenbloetjes tot vereeringe moet uytgeven. Die van Parayba hebben aen de negentiene een klachte by articulen ober gefonden, tegen Gisberth de With, en sijne menées, waer tegens de negentien gene voorzsieninge noch antwoydt te rugge gefonden hebben. Soo datse geen ander staet maechten/ of sulcke aen-meldinge waren niet aengenaem/ daerom Jorge Homem Pinto seer wel geschreben heeft/ dat de Heeren niet anders aengingen dan offse het landt wilden quyt wesen.

Jan Is dat die Gisbert de With, die aen Rio S. Francisco die gestrande prijs-goederen gebergt hadde/ die noch op sijn reeckeninge soo veel by opgegeven heeft/ als men der achter quam/ gestelt zijn?

Kees. Die selve is het al/ die oock kortz voorz de rebolte in de laetste Ambassade/ met Hoochstraten nae de Bahia gemeest is/ van waer weder te huys komende/ by soo haestich met Dona Anna, Torlons weduwe getrouwt is/ aen welkers meule d'Overste Luptenant Haus, kortz daer nae geslagen is/ sijn broeder met een knecht/ die daer ongeschent afquamen/ weet men noch niet by wat middel soo byz geraecht is/ daer was doen al byz wat kriminerens ober.

Jan. Jae liebe Keesje/ nu verstaet ick eerst te dege van wat nature en tot wat insicht die contracten gemaecht zijn/ is daer sulcken omslach om.

Kees. Soo moeten zijt aengaen/ die slechs eens/ en niet tweemaal/ als van Keullen en Gyselin in Brasil dencken te gaen.

Jan. Waer is doch die Pieter Janssen van daen/ dieje flus mede onder de richters telden.

Kees. Hy is van Enckhuyzen/ daer hy in de munte geweest is/ verstaet sich op de mijnen/ en op capellen te stellen/ om proeffes uyt te binden/ is nae de doodt van Codde tot Hooge Raedt geassumeert/

meert / op dat immers in dat collegie geen litter gaff gebonden wierde / hy is een extraordinaris venus-jancker / dat hy oock in de Maranhao zijnde / sijn Venus-dier van Tamara ontboodt / sonder die soude hy het daer niet hebben konnen harden / noch raet gebonden / om dooz sijnen neef Wilhem Negentoon , de Portuguesen / die daer onder ons gebleven waren / en met de gerebolteerde niet wilden retireerden / aen 't landt van de Tappoujors te setten / van de welke sy seet leelijck gemaffacreert zijn.

Jan. Wel laeffje wat meugdy doch van de Venus janckerije praten / meenje dat dat Bewindhebben aen hare houwe kleeeren raecht / 't is hier mede soo styveren werck niet. Hebye M. A. wel ehent ?

Kees. Ick hebse wel hoozen noemen / was sy niet mede een fusje in de Gemeente ?

Jan. Iaje bent al op de rechte / die selve isset. Sy is al ehulpen vaertje / se heeft al sinder grooter hantfen aen haer hant ecregen / die haer aen de leverantie van 't yser aen de Smits van de Compag: geboozdert hebben / sy avancheert nicer als eenich degelijck koopman in heel Amsterdam.

Kees. Wel Jan maet watje segt / hoe kan het de Compag: op seplen / die met sulcken volckjen van binnen en van buyten opgeshotelt is / te sloop heb ick oock al sulcx yet van I. B. ehoozt. In de Castilanie maerte daer gaet wat om ? tusschen u en mijn esep / 't is ober al soo pluyt niet / wozt het derel van dese potten eens afgenomen / wat een swalm wil daer uyt komen ?

Jan. Hebye wel ehoozt dat onse Cabesse te Rotterdam gebangen is geweest ?

Kees. Adriaen van de Perre meentje / die is op 't Recife uytet gat gebzooken / en met een Barea nae West-Indien verslept.

Jan. Wat hadde hy doch gegeeten ?

Kees. Sijn reeckeninge hadde hy op des kreeften gang 28 dupfent gulden verachttert.

Jan. Iae hy is daer den dans / op boozschrijven van eenige grooten / ontprongen. Men mach wel seggen kleene diesjes hangt men / de groote laet men loopen / Sent die op het thiende deel soo veel niet gestoolen hadde / moest de ladder op klimmen / en sulcke fielen raechken byp. Balthasar van de Voorde gaet soo liber en byp / of hy niets op sijn hoozen hadde / waer wil de werelt langer heen. Met dien vander Perre hadden wy eens een vzaebe klucht / die moet ick u verhaelen : hy lach op een about tegen de pallissaden / tusschen de minne-bloematjes bestooven van een smuyt / diese gehadt hadden / booz datse tot bestwaer van de Soldaten hadden in Schoenen / Hemden / en Linnen-kleeeren opgenomen / met wassent water hadde

hadde hy daer moeten verdzinken. Soo dreegen hem Philipje de Barbier, Barent Pickstaert, Jan de Schoester, met noch eenige andere maets/ in een van Supckerbiertjes Supcker-kisten/ en bescheuten hem/ soo hy in de Supcker-kiste lach/ daerse hem soo bekaept lieten leggen. Supckerbierjes Vrouw hem smozgens daer soo ge waer wordende/meende dat hy vermoort was/ maer de Man wat naeuwer trefsende/sepde/ Nein weib erfahrte. so nicht, er ist nur beschiffen mit der lauffscheyst. Philipje en Barent Pickstaert, meesters van dit banquet/quamen tot triumphhe beyde sittende ruggelincx op een Paerl tegen malkander/d' een hadde den toom in de handt/ d'ander de steert/ reden soo de Dol-hupsjes heen in/ tot in vander Perren bepnster/ om te sien wat sy booz haer exploit op de boecken te goet hadden.

Kees. De Heer Codde hadde meer als reden hem tot Commijs in Zerinhain te promoveren/ daer hy 't eben soo plups gemaect heeft/ dat de Compag: daer tantpyn van heeft. Paeder hant doen hy resolveerde Engelje Bruyers te trouwen/ is die selve bogel dooz Coddens sollicitatie/ Commissaris van het nye Pacht-hups ober de koop-lieden goederen gewozden/ daer hy sulcken reekinghe gehouden heeft. Seecker Bewindhebber en hadden een ander exempel aen desen siel behooren te stellen/ maer sy toonen hoe haer de Compag: saecken ter herten gaen. Als de Commijs Jan Vinck, seecker Soldaet van Rio S. Francisco sijn reekinghe hadde belastet/ datter in 5 jaren niet overschoot/ schoon hy niet hadde opgenomen/ en daer booz mismoedich/nae dat hy eenige dagen op boozgeseyden Commijs hadde gaen passen/ en hem niet kommende machtich worden sich selven doodt schoot/ wiert die Soldaet noch aen een galge gehangen/ en Vinck soude niet gebaen zijn/ ten ware hy om overspel gebangen sich selven een sneede in den hals gegeeden/ ende noch daerom eprdelijck met de hoere/ de Schoone Weerdin genoemt/ aen eenen pael beyde gelijk gegeevelt wiert. Nu sijnse in Oost-Indien.

Jan. Denckt eens Keesse hoe 't met de Scheepen ofgeloopen is/ die nae Bewindhebers naemen genoemt zijn/ met Arende Gabbesen, en Oldemarckt, daer van die Schippers genoeg in 't parquet geraecht zijn. Ick meen/ als alles eens te deege booz den dach komt/ dat de dreck bande straete eenige Bewindhebber en hare meynedige negotie verwoyten/ en dat men omsien sal waer haer al het goet van daen komt/ en sulcke magnifijcke gebouwen en woorden omslach. 't Is booz my al te diepsinnigen verstant daer in te speculeren.

Kees, Uyttet Vaderlant zijn a droitura aen de Portuguesen ge-

sonden kaffen vol geweer/ en alderhande ammunitie van oorloge/
als de Commissaris in de Pach-hupsen die wilde doen visiteren/
wierden hem Apostillen van de Hooge Raedt vooz de neuse ge-
lept/ dat hy sulcke stücken ongevisiteert moeste laten passeren / soo
is ons met onse eygen mes de keel afgesneden.

Jan. De Portuguesen sijn eben-wel een deef meynedige rebel-
len/hebbende derren onderstaen soodanigen rebolte/terwijl sy noch
in onsen Eet stonden.

Kees. Dat is wel waer / maer onse regenten en andere die met
haer winst meenden te doen/hebben sich te seer vergaep/ ende haer
al te rupmen baen en occasie tot dese rebolte gegeven : nye en sach
doch niet hare ongelegentheyt/en hare ongenegentheyt t'onswaert?
tot hare schulden was geen raet om opt daer deur te raecken; doch
soo was haer geen dinck te dier / datse slechts op tijdt gecrediteert
konden krijgen / gelijckse korts vooz de Spaensche vloot mede de-
den. Ian Ferdinandes Vicira een mulato was / vooz het Arayal
niet meer als een Slachters knecht/men konde doe in onse Leeger
alles van hem om een soopjen of tabackjen hebben/wat men wilde
tot een krommen Sprong toe / dese nae dat hy Stadt-houwers
knecht gewozen was / is boort in sulcken credijt geraecht/ dat de
Hooge Raet (daer Codde de Compag: den meesten dienst in ge-
daen heeft) by een half Milioen van Compag: middelen hem heb-
ben uptgebract / waer konde die man 't van daen haelen/ sin van
overwinst de Compag: immermeer te völdoen.

Wiert hy niet genoeg gedwongen/ofte te verloopen/ofte te doen
dat hy gedaen heeft. Andere die noch wel eenig achter dencken
hadden om betalinge te doen/ dooz het affetten van de gelden sich
niet konnende reddden/ moesten die niet wel mede dat Wjntjen vast
houden? want als nae het affetten van de penningen/ de Portu-
guesen de selve nae de Bahja ten lande uptboerden / daer syse hoo-
ger nae het opsetten aldaer wisten te bekeeren : en ter contrarie de
onse de penningen soo afgeset zijnde/ oock nae het Vaderlant over-
sonden/om dat sy minder verlies op penningen/ als op eenig ander
retour wisten te reekenen. Waer dooz Brasil van gelt ontbloot/
van die tijdt af/ hoe langer hoe meer verballen is / blijvende den
Koopman en de Compag: selfs alle waren aen de hant hangen/ of
moetende die tot groot verlies uptbenten / als men selfs aen den
Neger-handel heeft gespourt/ en aen de cultivatie/ want als de lie-
den niet kondé van het cultiveren makē/ so wiert die lust gebroken/
de cultivatie van eenig lant/ is nochtans de behoudenisse daer van.

Jan. Ick mocht wel eens sien op de boecken van de Cassé/ hoe
veel de Compag: by het affetten van de penningen ten achteren ge-
raecht/

raecht is/ want ick daer al meer wylt speculere/ als men wel soude dencken.

Kees. Sy hebben sich selven ober al gesocht / men behoeft het daer alleen niet in te soecken. Ick hebbe immers gesien/ dat/ als de soldaten de hembden souden aentrecken / die Hamel van het verlegen limen/ dooz sijne eygen domestijcquen / hadde laten maecken/ 't welck was van Ian Raeyns en de Raets cargasoen / datse die niet sonder scheuren konden aentrecken / soo warense verweert / daer ober de arme soldaten de hembden op het pleyn / in 't gesichte van de Hooge Raden / aen stucken kaptten : Wat onlust dat gegeven heeft / laet ick u eens na-sinnen. De Portuguesen dese dingen in acht nemende / en siende dat Sijn Excellentie veretrocken was/ dat sy doemaels oock wel tien tegen een waren / hebben dese rebolte epndelijck in 't werck gestelt ; booz-gebende/ dat sy soo goet recht hadden hare bypheyte tegens ons te beschermen / als wy opt tegens Spangjen gehadt hadden : 't welck sy te meer schijns gaven/ als sy sepden / dat onse Regenten hare eygen natie niet ontsagen te tyranniseeren / als aen de Commissaris Lintzenich en de Vries gebleecken was / hoe souden die dan haer / die men booz oberheerde hiel / verschoont hebben? tot dien epnde haelden sy booz den dach/ alles wat haer opt tegen de boost wederbaren was : Datter een Pater vermoort was / daer sy noyt geen justitie hadden ober konnen krijgen / hoewel sy die de oozsaeck van dat seyt is geweest/ in weer-wzaeck / hebben doot geslagen. Dat op andere tijden hare Patres waren versonden / die in der daet onse soldaten onderstaen hadden tegen ons op te roepen : en wat dies meer was/ al wistten zy 't met dese berwe een coleurtje aente strijcken : maer boven al was haer niet meer tegen/ als datse moesten gegourmandeert boozden van een Carpinteiro, een Koffelaer of Timmerman, verstaende daer dooz Bullestraten : ende van een deel Bebedinhos, of dzoncken bloetjes/ daer sy de resterende onder begreepen : Want de Portuguesen / Spangjaerts en Italianen niet verhatelijcker is / als den dzonck/ boven hoere-jacht of doorslach.

Ian. Dese dingen alle/ beschuldigen wel eenigsmits onse Regeerders aldaer / maer ontschuldigen eventwel de Portuguesen teemael niet; want sy hebben hare capitale schulden noyt gesocht af te leggen/ anders moesten sy op hare termynen gepast hebben : ende op de verbal-dagen betalinge gedaen/ in plaetse datse sulcke bereeringen/ booz wyltel aen de Hooge Raden, tot nadeel van de generale Compagnie / hebben gegeven : Soo dat ick achte/ dat by alle Patriotten sal verstaen worden/ dat soo wel de ontfangers van sulcke giften/ als de gebers/ een crimen/ tot nadeel van 't gemeene beste/

beste/begaen hebben: 't welck op beyde behoort verhaelt te worden: warender slechts die sulcke ende dier gelijcke katten de bell aen doofden hangen.

Kees. Dat seyden wy mede al/doen de Hooge Raden de negros (als nu de Portuguesen ten meerendeel met Jan Fernandes Vicira al geretireert waren:) aen de geblevene / op drie jaren dach/ noch ebentwel gingen verkoopen. Wat wierden daer doen al glossen gemaect/die by wat te seggen hadden.

Ian. Wat is doch den Boeck-houder / by het verkoopen van de negros, wederbaren/dat hy soo daer ober klaegt?

Kees. Runtvleys sat mede by den verkoop / soo komt onder de rabelinge/die hy looten daer geschiet / een Pegerinne/die blindt was / en die hy heel wel kende/alsoo sijnen hupf-weert die onlangs aen een Jode vercocht hadde/ 't welck Runtvleys, volgens eet/aen de Hooge Raden bekent maekende / en sustineerende/dat die booz een ander beter Peger of Pegerinne was verwisselt/ alsoo dat wel meer gebeurde/wiert dooz Bullestraten dapper ober gehaelt/of hy den Commissaris Sweerts dan in sulcken achterdocht wilde vzen-gen; in 't hozt / de Fiscael wort gelastet tegens Runtvleys, booz Sweerts pleydope te voeren / in het welcke Runtvleys, dooz sijnen hupf-weert Mori, en dooz Jan Rasenborg, 't geen geseyt hadde/ bewysfende dese fabeur/van de Richters kreeg/ dat de kosten wierden gecompenseert / die aen Runtvleys zijde ober de hondert guldens beliepen.

Ian. Ja men soude/ soo doende/ licht maechen / dat niemant de Compagnie yet soude willen openbaren: maer dat men doe de negros, op drie jaren tijdt/ verkoeft / dat was immers tegen ordae/die van hier afgegaen is / tegen sulcken uptbozen van de negros, daer haer te gemoet behoert is / dat men hier wel verstaen konde/ dat sulcke koopers niet dochten te betalen.

Kees. 't Is niet het verkoopen en verwisselen van de negros soo gegaen/dat het vierde part van de negros ordinaris/ in reekeninge van d'eersten ontfang/in Angola is verloozen/waerse gebleven zijn / is Godt bekendt. Dese laetste verkoop / op drie jaren/ maecte de Hooge Raden suspect/als of dooz haer toedoen en booz weten / de rebalte soo was aengelecht; insonderheydt/ dewijle de Hoofden daer van / Jan Fernandes Vicira, Manuel Cavalcanti, en andere / soo familiaer met de Hooge Raden/en Walbeeck, waren/ dat sy meermalen by haer ten eeten bleven / en als sy yet aen haer te verfoecken hadden/wierd haer E:E stoel en kuffens/neffens de Hooge Raede / geset/ daer onse principaelste burgers menichmael niet eens audientie konden erlangen; en als die de Hooge Raden
booz

vooz dese rebolte waerschoutoden / kregenst tot antwoordt : wy wenschten dat de Burgers hare macht waer-namen/ en-lieten ons de regeeringe behofen zijn ; maer dooz de Burgers een ooge in t seyl hebbende/ genoghsaecht zijn / eenige wyten haren/ by de Hooge Raden/ tot nader tbesicht te maeten boegen en in der daedt hebben sy soo veel tegenstandt gedaen / dat sonder die / Bewindhebber en haer mutffen na het Keck/ en d andere plaetsen/ die wy daer noch hebben / hadden mogen goonen / daer sy tot dato noch werplich danckst dooz genooten hebben ; want men heeft niemoe Hooge Raden gemaecht/ waer onder niet een is/ die des laets hondig is/ en niet eene upt de gemeente eens in consideratie genomen / daer het nochtans aen bequaemheydt onder de selve niet soude gemaen-queert hebben ; maer men heeft onder de gevondenen noch lieber uptlanders wilen employeeren. Den Admirael Lichhart ; vooz sijn manhaftig exploit in Tamandera/ heeft ter naenmer noot noch niet meer als een danck-briefje bekomen : Sal op het laetste noch Piet Heyn volgen / die de Bewindhebber en / als hy die schoone Bloote berobert hadde/ soo vileyn bejegenden/ dat hy sijn handt aen haer in de vergaderinge moest leggen; t sedert welken tijdt hy oock niet weer in dienst van de Compagnie employ wilde hebben; maer is tot Admirael van de Zee/ by Amiraliteit/ aengenomen / en heeft in sulcken dienst sijn leven gefasardeert.

Jan. Soo hebbense meest alle hare Generalen bejegend / wie is doch van haer onbeschadigt geraecht ? mogest Waerdenburg niet mede vooz de Staten Generael haer betreken ; om het Fort den Driehoek, als sy yemant betalen sullen/ so soeken sy slechts yet/ dat haer tot calenge moge dienen ; ick heb noch niet geseen / wie eer aen haer behaelt heeft / als die het in der daedt niet gemeriteert hebben.

Kees. Sy zijn 't soo gewoon / ende en sullen nimmermeer anders regeeren.

Jan. Ja 't isser wel geregeert / datter ober 300 tonnen gouts/ soo van de Compagnie/ als Particulieren / onder de Portuguesen uptstaende/ als anders/ oberstaeg geraecht zijn ; en daer en boben/ dat schoone Laudt/ en sijne gelegenthept / in pericul van verloozen te gaen/ gebracht is / daer die Bewindhebber en seer toe geholpen hebben/ die de Generale brieven/ particulierlijck/ buyten vergaderinge/ spraccken/ en na haren appetijt alles sochten te dirgeren.

Kees. Soq veel de gelegenthept van Brasil aenwaer/ dat hebje secker wel gepat/ want de Konink van Spangien liet sijn daer om soek soo heek daer aengelegen zijn / dat hy verpochden sulcke Extraordinaire blooten/ om ons daer weer witten verrijden/ heeft

afgesonden/want het is gelegen op sulcken situatie/dat men by tijden van oorloge ober al met de wapenen/en in tijde van vrede met de negotie kan by de werck wesen/soo wel in Africa, dooz gantsch America in de Zuid-zee/ooch in Asia, maer dooznemelijck in Europa, en aldaer de negotie en navigatie doen beter worden. Ende sich by Colonien hoe langer hoe meer daer te lande verseeckeren. De Schepen die tijt Oost-Indien komen / souden sich daer ooch beter konnelt berberfchen/ als ergens elders. En dat men tot verseeckeringe van de Zee / op de monden van de rivieren/ en daer de Barren ofte doozsnydinge van het riss zijn / dat daer doozgaens dooz het landt lept / op verre nae soo veel volcks niet behoeft tot Guarnisoen te houden / als wel hier in 't Vaderlandt somtijts een eenige Stadt berepsicht/ daer ooch als het wel in acht genomen wordt / de levens middelen met geringer moeyte konnen gesochet worden als hier in 't Vaderlandt / daer men hier het broodt-saet jaerlijcks eens kan trecken / worden daer de Farintha-wortelen jaerlijcks tweemaal getrocken/ en by experientie bevonden is/ dat de Wijn-stock in twee jaren sevenmaal bruchten geeft. Dessens dapsent andere commodities/die te lang zijn u-lieden al-te-mael soo kort te berhaelen; daerom wast/ dat ich vzaechde of de Hooge Overicheyt dese regeringe niet souden aen sich trecken/ of ten minsten de selve beranderen.

Jan. Dat soude wel soo bzeemt niet zijn / maer daer hoozt veel toe om dat werck te berfetten; want nae datter eerst excussie ofte afschankinge van dese boozige meesters moesten geschieden/ dat sy meer als thien-dubbelt eenige onder de selve gerneriteert hebben; soo moesten uot wepnich personen een Collegie of twee opgerechte worden/die de Justitie ende Finantie van dit werck waer namen/ die haer residentie moesten hebben op sulcken plaetse / daer haer Hoog: Mog: niet verre van daen waten/ met een Generael Comptoir van dese Vaderlandtsche conquesten/onder dese Heeren moesten staen ordinarische Conbopmeesters / met hare contrarolleurs op elcke inkomende Haven/ en soo lange alst goet gebonden wort/ generale provisie te doen / moesten onder dit Collegie ooch staen eenige ordinarische of extraordinarische Commissarissen / Equipage-meesters / die dooz bivres/ admunitie/equipage/ of eenigen anderen handel aen dit Collegie moesten comptabel zijn. En tot beter correspondentie moeste elck uptgaende en inkomende Schip zijn by sondere reeckeninge hebben / 't welck soo wel in 't Vaderlandt/als in de conquesten/ dient geobserveert te worden/ daer mede vele abusyen/die by de Bewindhebberen zijn boorgeballen/ souden kunnen achterhaelt en boozgekomen worden/ in sonderheyt/ want neer.

neer op een vast reglement / alle haten of waaren / daerse van daert
 gefonden worden, op hare nummers gebreecht wierden / dat / want mee
 eenige faulte daer in bekonden wierde / 't zy in substantie van waa-
 ren / in quantiteyt ofte qualiteyt / 't selve op den Leberancier / na
 gelegentheit van saecken / soude mogen verhaelt worden : 't welck
 tot noch toe / al willens / seer schandelijck ende schadelijck ver-
 sumt is.

Kees. Mijn oordeels soude de Comp: het beste wesen / datse hare
 tollen en licenten alleen waer namen / dan souden de Participanten /
 en hare Hog: Mog: met so veel reeckeningen en besoiignes / die daer
 op vallen / niet soo geblindhoekt konnen worden / ende de inkomsten
 te gereeder wesen, gelijk Spangien en Portugal het maechen : de
 conquesten souden oock te meer bevaren worden / van allerhande
 waaren overbloedt hebben / selfs oock van vrees / datse niet alleen
 een harden stoot souden mogen tegenstaen ; maer oock metter tijde
 op hare eygen bliengels vliegen / dat de misgunst en wintfucht tot
 noch toe verhindert heeft.

Jan. Maer keesse / als men by tijde van oorloge schepen / volck
 en bootz allerhande behoeften van noode hadde / dat souden de par-
 ticuliere soo dan niet willen contribueeren.

Kees. Men moest in sulcken gelegentheydt niet als by Admi-
 raelschappen in zee varen / ende als op de kustten eenige wepnige
 Schepen / die doch in vzedens tijdt ter wacht of brandewacht daer
 souden moeten liggen / die souden met eenige liefhebbers het werck
 soo lange defensibe konnen gaende houden / tot dat alle boozballen-
 de ontflepen niet meerder sozre konden gesteypt worden / en als men
 offensibe yet by de handt nemen moet / dan sal mede stof gevonden
 konnen worden / om in sulcke occasie sich te dienen / daer moeten wy
 dan de Hog: Oberheden booz laten sozgen.

Jan. Ick kan dat mede soo wel begripen / dooz dien onse natie
 seer haerdich is te water / en dat wanneer een kuste niet wel en wozt
 bevaren / datter geen stoffe is / waer mede men wat soude mogen
 uptrichten / men meer verlegen is / als wanneer de kustten dagelijck
 bevaren zijnde / alles overbloedt / daer men dan na wil en wensch
 doen kan / wat men dencht bykans : want de Bewindhebberen re-
 geltrecht tegen d'intentie van hare Hog: Mog: hebben upt dat lant
 alle hant-werck-lieden / en hant-wercken geveert. En om geene
 andere redenen oock aldaer geene gilden tot noch toe / toe-gelaten /
 als datse aijt vzeese hadden / dat Basil eens op sijn eygen wiecken
 vliegen komende / sp van de leberantie / na hare fantasie / soo niet
 meer souden konnen doen / als sp tot noch toe gedaen hebben : tot
 welcken insicht sp oock in geen andere havens de Schepen a dr. q. i-
 ctura,

Cura, upt het **Vaderlandt** sijn gefonden hebben/ als na het **Recif**/ te-
 gen d'usantie van alle **Koninkrijcken** en **Republijcken** / die hare
 entraden in alle, bequame havenen nemen : Hier dooz hebben de
 plaetsen/ buyten het **Recif** gelegen/ selfs oock daer goede havenen
 zijn / en beter als het **Recif** heeft/ als onder anderen in **Parapba**/
 hare buizes en andere nootdufien/ vijftich per cento/ dierder moe-
 ten betalen / als die van 't **Recif** / veroorzaecht ten deele dooz de
 vrachten/ koopmans kunst/ verloop des tijds/ en risico op de selve
 loopende/ waer in de **Portuguesen** niet ; maer oock de **Nederlan-**
ders sich dapper beswaert hebben gebonden; 't welck de cultivatie;
 inde te beswaerder gemaecht / en merckelijck verhindert heeft.
 Want u liede mach eens nadencken/ als alle **Schepen** van dit onse
 gehele **Vaderlandt** eerst moesten en alleen na **Cexel** in-sepden/
 hoe de andere **Steden** en **Provincien** daer souden tegen woelen/
 en wat ongelegentheyt het hier in 't **Vaderlandt** maecten soude/
 eben soo is het met **Brazil** gegaen / die gewendt waren in alle hare
 havenen **Schepen** te krijgen upt **Spangjen** of **Portugal** / en upt
 alle havenen hare **Schepen** weder af te sepden / alleen datse een
 rendebous namen/ om in blooten met malkanderen te gaen : soo
 dat sy het booz een specie van **Tyrannie** reechenen / dat men an-
 ders gegaen heeft. **Cabo S. Augustinho**, **S. Alexi**, **Porto calvo**,
Rio S. Francisco, **Tamarica**, **Parayba**, **Rio Grande** en **Siara**, heb-
 ben hare havenen / en zijn by **Spangjen** / **Portugal** / en in tijden
 van de **Franschen** by de **Franchosen** eben soo wel bebaren / als
 het **Recif** / soo dat die lieden tot het **Recif** niet waren geconstrin-
 geert: en booz mijn judgement / meen ick dat de **Compagnie** al te
 veel **Staets** op het **Recif** gevaert heeft. Waerom heeft elcke plaet-
 se niet sijnen **Directeur** / of slechts sijn **Commiss** onder den **Di-**
recteur van 't geheele ? wat doen daer soo veel raden / om d'Inge-
 setenen te regeeren ? alss **Magistraet** gehoozen is / die mochten
 sichselven redden : daer is over **Compagnies** militie den **Krijgs-**
raedt ; over de **Equippagie** den **Scheeps-raedt** / daer mocht men
 den **train** onder stellen / en soo veel buhais daer niet van maec-
 ken. Laet het den **Directeur** by staen / de collegien / 't by van
Magistraet / **Krijgs-raedt** / of **Scheeps-raedt** / te modereeren : En
 soo sich pemandt buyten reden beswaert bindt / laet die ter sec-
 here taratie sich aen die van 't **Vaderlandt** hebben te addresseeren/
 en soo sijn guarand soecken ; maer van de rest woud ick soo veel
 wercx niet maecten.

Kees. Ick soude soo doende / wel met u in een schip komen ;
 maer daer ick sulcx hebbe hoozen boozsaen/ daer byocht men byrof
 men de **Compagnie** den handel ontreckende / van soo veel win-
 sten/

ten / als de particulieren by 't openfetten doen / soude frustreeren ! immers behoorde men de Compagnie dat niet te misgunnen .

Jan. Ja / wanneer het aen de Compagnie / dat is / aen de Particpanten / mochte komen / datter gewonnen woꝝdt / dan ware het pet ; maer dewijl men daer dooꝝ de ingesetenen aldaer soude foulageeren / en hier verhinderen / dat sulcke quade ministers hare beurs ende hupsen / met verlies van de Compagnie / soo niet en stoffeerden / soo meen ick dat den open handel behoort geaouueert te woꝝden / ende de tollen opgeheben vooꝝ de Particpanten / die aen 't bewind sich soo niet gesocht hebben / excludeerende alle de gene / die sich / opt Bewindhebben zijnde / met negocie of quade stucken gemoept hadden tegen haren eet. Men soude mede verhinderen / dat verscheidene Commissen / als Adriaen van der Perre, met sulcke capitale sommen niet souden moꝝ weer speelen / en dan noch vooꝝschryben erlangen / om upt hechtentste te geraecken. Dat oock geene gantsche Magazijnen / als dooꝝ Jacobus Vincentius, Commiss in Guarala, geschiedt is / de Compagnie ontboert souden woꝝden : en dat soo veel vitzes bedoꝝden en verwaerloost / die de Compagnie aen haer been heeft moeten knoꝝpen / in vreekinge niet te binden souden zyn ; behalven alle die andere openbare dieverijen / sinistre practijcquen, en wat daer meer aen bast is / welke de Brasilsche Silvermijnen / alwaarender noch soo veel / alle souden inkroppen / daer vooꝝ dan noch de Compagnie self gagie en loon heeft moeten aen de bedijbers veeltijds betalen.

Kees. Maer Jan maet / een haestich redzes isser van nooden / en overmits d' onse het Landt noch niet vyz gebzupcken konnen / moest men goede assistentie van vitzes en volck derwaert stuzen / anders sal alles verloozen gaen.

Jan. Jp moest dat J. R. aen de neuse hangen / dat hy weder hondert vaten koude Conjacquen / de Compagnie / op den naem van sijn Swager / de R. als hy Anno 1637, vooꝝ tien jaren / dede / aensinieren mochte tegen achtien ponden blaems / dat hy mede tegen ser en eet gedaen heeft.

Kees. Ja Jan maet / watje segt / dat gaept als een oben.

Jan. Als het doet / komt slechts eens upt / ick hebbe dier staeltjes noch meer.

Kees. Maer meugen Bewindhebben geen leberantie aen de Compagnie doen ?

Jan. Neen Keesse / dat is directelijck tegen haren eedt ; maer

sy slachten den berber/als het op den eedt aankomt ; men doet die niet verder/als die ordinair/sch nu ter tijdt achtervolgt wordt.

Kees. Ick sie vast/ dat het hier alles na de moode gaet ; wordt nu den eedt oock op een nieuwe snoff gedaen ? waer wil de werelt langer heen ?

Ian. Wy zijn aen de paelen Keesse/ ick haer vast af/ adieu maetje/ komt besoecht my eens/ ick hebbe noch vele sulche dingen meer/ wy sullen met malkanderen wat wisselen.

Ian. Ick hebbe des dings soo veel / dat my daer de walg af steekt; Daert wel Ian maetje tot wederziens.

E Y N D E.

BRASILIANA DIGITAL

ORIENTAÇÕES PARA O USO

Esta é uma cópia digital de um documento (ou parte dele) que pertence a um dos acervos que participam do projeto BRASILIANA USP. Trata-se de uma referência, a mais fiel possível, a um documento original. Neste sentido, procuramos manter a integridade e a autenticidade da fonte, não realizando alterações no ambiente digital - com exceção de ajustes de cor, contraste e definição.

1. Você apenas deve utilizar esta obra para fins não comerciais. Os livros, textos e imagens que publicamos na Brasiliiana Digital são todos de domínio público, no entanto, é proibido o uso comercial das nossas imagens.

2. Atribuição. Quando utilizar este documento em outro contexto, você deve dar crédito ao autor (ou autores), à Brasiliiana Digital e ao acervo original, da forma como aparece na ficha catalográfica (metadados) do repositório digital. Pedimos que você não republique este conteúdo na rede mundial de computadores (internet) sem a nossa expressa autorização.

3. Direitos do autor. No Brasil, os direitos do autor são regulados pela Lei n.º 9.610, de 19 de Fevereiro de 1998. Os direitos do autor estão também respaldados na Convenção de Berna, de 1971. Sabemos das dificuldades existentes para a verificação se um obra realmente encontra-se em domínio público. Neste sentido, se você acreditar que algum documento publicado na Brasiliiana Digital esteja violando direitos autorais de tradução, versão, exibição, reprodução ou quaisquer outros, solicitamos que nos informe imediatamente (brasiliiana@usp.br).